

RAPPORTAGE

ONDERZOEK NAAR REDENEN VAN MOEDERS VOOR HET
BRENGEN VAN HUN KIND NAAR DE GRATIS KINDEROPVANG

In opdracht van
Lectoraat Healthy Region
HZ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Documenttitel: Rapportage onderzoek naar beweegredenen van moeders voor het brengen van hun kind naar de gratis kinderopvang.

Opdrachtgever: Lectoraat Healthy Region

Projectleiders: Ingrid Sniijders
Anne Muilenburg

Projectteam: Fleur Schults - 89530
Lotte Ruitenberg - 81688
Edine Buijze - 94073

Cursuscode: Beroepsinnovatie PEDAVT-030907
Beroepsinnovatie SW309-02-V3

Onderwijsinstelling: HZ University of Applied Sciences
Edisonweg 4
4382 NW Vlissingen

Plaats: Vlissingen
Datum: 18 januari 2014

Voorwoord

Het onderwerp gratis kinderopvang staat momenteel veel in de belangstelling. Zo zou volgens het coalitieakkoord in 2025 de kinderopvang gratis moeten zijn in Nederland, maar dit plan is uitgesteld tot 2027 (Van de Weijenberg, 2023). Echter is wachten in Zeeuws-Vlaanderen niet meer mogelijk. In dit gebied van Nederland is er namelijk een fenomeen dat ouders gebruik maken van de goedkopere kinderopvang in België en die vanaf 2,5 jaar gratis is, dan start namelijk de basisschool die gratis is. Zowel voor Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen als voor andere organisaties geeft dit negatieve gevolgen. In dit rapport willen wij dan ook inzichtelijk maken wat de beweegredenen van ouders zijn om hun kind(eren) wel naar de opvang in Zeeuws-Vlaanderen te brengen.

Voor dit rapport is er onderzoek gedaan door drie 3^e-jaars studenten die de opleidingen Social Work en Pedagogiek volgen aan de HZ University of Applied Sciences. Dit project wordt uitgevoerd in opdracht van het HZ lectoraat Healthy Region.

We willen voor deze kans dan ook graag onze waardering uitspreken naar de opdrachtgevers HZ lectoraat Healthy Region om dit samen met ons werkelijk te maken. We willen hun bedanken voor het aanbieden van deze kans en de begeleiding die zij ons geboden hebben. Ook willen we de docenten bedanken voor de inzichten die zij ons hebben gegeven tijdens de waardevolle lessen en de ondersteuning die ze ons hebben geboden. Hiernaast willen we ook Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen bedanken voor de mogelijkheid om aan deze opdracht te werken en de prettige samenwerking. Niet te vergeten willen we ook alle ouders en met name de moeders bedanken die mee gewerkt hebben aan de vragenlijst. Zonder hun medewerking had dit rapport niet tot stand gekomen.

Vlissingen, 18 januari 2024

Fleur Schults, Lotte Ruitenbergh en Edine Buijze

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	5
1.1. Aanleiding voor het onderzoek	5
1.2. Probleemanalyse	5
1.3. Opdrachtgevers	6
1.4. Doelstelling	6
1.5. Afbakening doelgroep	6
1.5.1. Doelgroep	6
1.5.2. Regio X	7
1.6. Onderzoeksvragen	7
1.7. Belang en relevantie van het onderzoek	8
1.8. Stakeholders	8
1.9. Leeswijzer	9
2. Theoretische verdieping	10
2.1. Over kinderopvang	10
2.2. Vrouwenparticipatie	11
2.3. Kwaliteit opvang	12
2.4. Bevorderende en belemmerende factoren	14
2.4.1. Belemmerende factoren	14
2.4.2. Bevorderende factoren	15
2.5. Leegloop/ krimpregio	17
2.6. Ouderperspectief (gratis) kinderopvang	18
3. Methoden	20
3.1. Onderzoeksmethoden	20
3.1.1. Instrumenten	20
3.1.2. Participanten en procedure	20
3.1.3. Analyse	21
3.2. Beroepsproduct	22
3.4. Projectactiviteiten met data	22
3.5. Betrouwbaarheid en validiteit	23
3.6. Grenzen van project	23
3.7. Projectorganisatie (functies en rollen + samenwerking)	24
3.8. Communicatie (intern en extern)	24
4. Resultaten	25
4.1. Antwoorden deelvraag 1	25
4.1.1. Beweegredenen	25
4.1.2. Ontwikkeling van het kind	26
4.1.3. Arbeidsparticipatie en ervaring	26
4.1.4. Kwaliteit van de opvang	27

4.2. Antwoorden deelvraag 2	28
4.2.1. Beweegredenen.....	28
4.2.1. Kwaliteit van de opvang.....	28
4.2.3. Arbeidsparticipatie en ervaring	29
4.3. Antwoorden deelvraag 3	29
4.3.1. Overige belemmerende factoren	29
4.3.2. Overige bevorderende factoren	29
4.4. Wat als de gratis kinderopvang stopt.....	30
4.4.1. Wat betekent het voor moeders als de gratis kinderopvang stopt.....	31
4.4.2. Wat betekent het voor de kinderen als de gratis kinderopvang stopt.....	31
4.4.3. Wat betekent het voor de omgeving als de gratis kinderopvang stopt	32
5. Discussie.....	33
6. Conclusies	36
6.1. Conclusie deelvraag 1.....	36
6.2. Conclusie deelvraag 2.....	36
6.3. Conclusie deelvraag 3.....	37
6.5. Conclusie hoofdvraag	37
7. Aanbevelingen	38
7.1. Vervolgonderzoek.....	38
7.2. Aanbeveling beroepsproduct.....	38
7.3. Implementaties voor beroepsproduct	39
Bronnenlijst.....	40
Bijlagen	48
<i>Bijlage I – Achtergrondinformatie regio x</i>	<i>48</i>
Over Heikant	48
Over Sas van Gent	49
Over Eede	50
<i>Bijlage II – Aankondigingsbrief vragenlijst</i>	<i>51</i>
<i>Bijlage III – Vragenlijst gratis kinderopvang.....</i>	<i>52</i>

1. Inleiding

De (gratis) kinderopvang in Nederland staat voortdurend in de politieke belangstelling (Van Bostelen et al., z.d.). In december 2021 werden de plannen over het stapsgewijs vergoeden van de kinderopvang bekend gemaakt in het coalitieakkoord 2021-2025 (De Rijksoverheid, z.d.; Herderscheê & du Pré, 2021). Echter wordt volgens Van de Weijenberg (2023) dit plan nu twee jaar uitgesteld, waardoor het pas ingaat in 2027. Voor vele ouders valt dit nieuws dan ook tegen. De reden voor het uitstel kan gevonden worden in de bezwaren die gevonden zijn binnen het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2023). Volgens hen draagt op de lange termijn het voorlopige kabinetsplan voor gratis kinderopvang niet bij aan de ontwikkeling van kinderen en de kansengelijkheid. Daarnaast zorgt het volgens het onderzoek voor een beperkt effect op de arbeidsparticipatie en zijn er veel risico's op korte termijn. Daarom moet het kabinetsplan heroverwogen worden, aldus het Sociaal en Cultureel Planbureau.

1.1. Aanleiding voor het onderzoek

In Zeeuws-Vlaanderen is wachten echter niet mogelijk, omdat dit gebied van Nederland door het aanbieden van gratis kinderopvang vanaf 2,5 jaar over de grens veel kinderen verliest aan België. Zo werkt dit mee aan het verdwijnen er voorzieningen, verlies aan werkgelegenheid, vergrijst het gebied en verhuizen jongeren naar de grote steden. Volgens de overzichtsstudie *Gratis kindervang Zeeuws-Vlaanderen* van het HZ Lectoraat Healthy Region (2023) is dit een unieke situatie. In beide landen wordt namelijk dezelfde taal gesproken, in België wordt er al nagenoeg gratis kinderopvang aangeboden en in België kunnen kinderen eerder naar de school. Veel ouders brengen hun kind dan ook naar de kinderopvang in België en uiteindelijk volgen de kinderen daar ook het Belgische onderwijsstelsel (Omroep Zeeland, 2023). Dit heeft negatieve gevolgen voor de kinderopvang, scholen en de werkgelegenheid in Zeeuws-Vlaanderen.

1.2. Probleemanalyse

In het rapport *Elke regio telt* wordt gemeld dat er een disbalans aan het ontstaan is die ongunstige effecten heeft op de arbeidsmarkt, deelname aan het Nederlandse onderwijs, voorzieningenniveau en de kwaliteit en kwantiteit van de kinderopvang in de grensstreek (RLi, ROB & RVS, 2023). Eerder heeft de regio Zeeuws-Vlaanderen een proef gedaan met startgroepen. De startgroepen bieden een financieel arrangement voor ouders en speciaal soort opvang- en onderwijsvorm aan voor kinderen van 2 tot 4 jaar oud. Hierbij bieden ze jonge kinderen een kans om zich op een speelse manier te kunnen ontwikkelen. Het is dichtbij huis, de kwaliteit is beduidend hoog en de overgang naar school gaat gemakkelijker. Daarnaast is het financieel prettig, omdat kinderen 5 dagdelen mogen komen en hiervan worden 2 dagdelen uiteindelijk betaald. Hiervan zijn er 3 dagen delen gratis. Dit werd gedaan in de regio, om het aanbod in Zeeuws-Vlaanderen gelijk te trekken met het buurland. Hieruit bleek dat dit positieve meerwaarde had in kwantitatieve zin. Er kwam een stijging in het percentage deelname op de opvang bij peuters van 10% naar bijna 60%, die vervolgens ook doorstroomden naar het basisonderwijs (Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, 2019).

Door het initiatief wordt de gehele keten van kinderopvang tot mbo/hbo versterkt. Hieruit blijkt dat het investeren in jonge kinderen om achterstanden, andere problematiek en kosten voor de maatschappij in latere jaren te voorkomen of te beperken loont, zo stelt HZ Lectoraat Healthy Region (2023). In het onderzoek werd de conclusie getrokken dat het aanbod van gratis kinderopvang aanzienlijke voordelen lijkt te hebben, onder andere arbeidsparticipatie van vrouwen en kind ontwikkeling. Daartegenover zijn ook bezwaren gevonden, zoals de mogelijke ineffectiviteit voor lage(re) inkomensgezinnen, kwaliteit van kinderopvang, kosten en mogelijke personeelstekorten.

1.3. Opdrachtgevers

Het Lectoraat Healthy Region is onderdeel van de HZ University of Applied Sciences en bestaat uit een kernteam met lector, coördinator en (docent) onderzoekers. Het begrip gezondheid staat centraal binnen het lectoraat met als doel om gezond gedrag te stimuleren om zo de gezondheid en leefbaarheid te verbeteren van inwoners en toeristen in Zeeland. Het Lectoraat doet onderzoek en werkt als kennispartner om innovatieve oplossingen te bedenken rondom gezondheid. Een voorbeeld hiervan is de overzichtsstudie *Gratis Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen*, waar discussiepunten en een vervolgonderzoek uit voort zijn gekomen (HZ University of Applied Sciences, z.d.). Deze overzichtsstudie is uitgevoerd door I. Snijders en A. Muilenburg in opdracht van kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen. Als vervolgonderzoek op de overzichtsstudie gaan wij als toekomstig professionals aan de slag om de beweegredenen van moeders om hun kind naar de opvang in Zeeuws-Vlaanderen te brengen te inventariseren.

1.4. Doelstelling

Om de situatie te spiegelen aan eerdere bevindingen doen wij extra onderzoek naar wat de beweegredenen van ouders zijn om hun kind naar de gratis opvang te brengen. Er wordt veel gesproken over wel of niet toename van arbeidsparticipatie van vrouwen, maar er is weinig terug te vinden over de beweegredenen die moeders hebben. Het doel van dit onderzoek is dan ook om inzicht te krijgen in de beweegredenen van moeders om hun kind wel of niet naar de opvang in Nederland te brengen in Zeeuws-Vlaanderen. De doelstelling van dit onderzoek is om binnen de onderzoekstermijn van 15 weken, inzicht te krijgen in de beweegredenen van moeders om hun kind naar de gratis opvang te brengen in Zeeuws-Vlaanderen en hier uiteindelijk een fysiek beroepsproduct voor te ontwikkelen.

1.5. Afbakening doelgroep

1.5.1. Doelgroep

In dit onderzoek richten wij ons op personen die een moederrol vervullen. Deze personen kunnen moeders zelf zijn, maar ook vaders of anderen zoals familieleden, pleegouders, jeugdprofessionals, etc. Er is voor deze afgebakende doelgroep gekozen zodat het onderzoek haalbaar en uitvoerbaar is binnen een kort tijdsbestek, omdat er urgentie is over dit onderwerp binnen Zeeuws-Vlaanderen. Voor het begrip moederrol bestaat volgens Centrum voor Jeugd en Gezin (z.d.) geen eenduidige definitie. Binnen dit onderzoek zullen wij dan ook een eigen definitie schrijven die gebaseerd is op bestaande literatuur van Loes (z.d.), Verken je Geest (2019), Centraal Bureau voor de Statistiek (2015) en Centraal Bureau voor de Statistiek (2022). De definitie in dit onderzoek luidt als volgt:

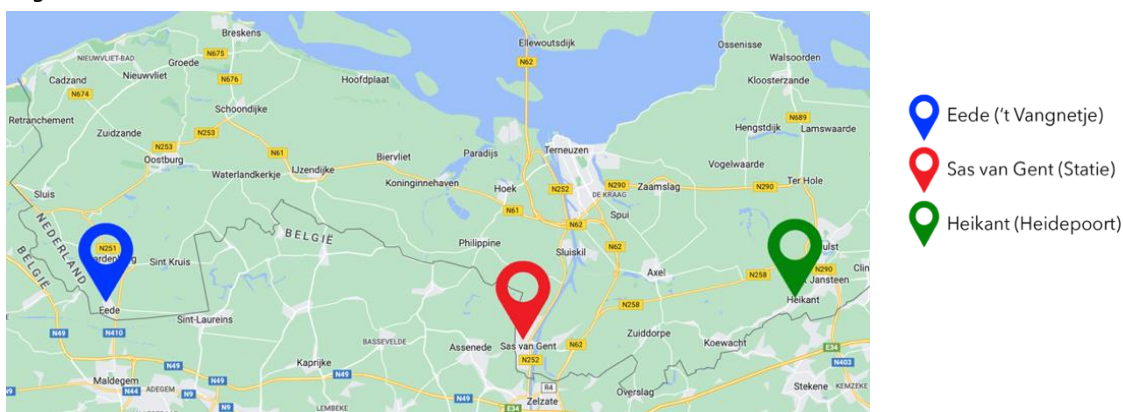
Bij een moederrol heeft een persoon een verzorgende taak, waarin liefde, warmte, fysieke genegenheid en emotionele steun wordt geboden. Een persoon die een moederrol vervult zorgt het meest voor het kind en neemt de meeste taken op zich. Deze persoon kan hierdoor eventueel minder werken of stopt met werken.

Om verwarring te voorkomen verwoorden wij in dit onderzoek personen die een moederrol vervullen als moeders.

1.5.2. Regio X

In dit onderzoek is er gericht gekeken naar regio x. Hier vallen de volgende kinderopvanglocaties onder in Zeeuws-Vlaanderen: Heikant (Heidepoort), Sas van Gent (statie) en Eede ('t Vangnetje), zie Figuur 1. Er is voor regio x gekozen, omdat deze te vinden zijn in de grensstreken en er vanaf 1 maart en 1 april 2022 op deze drie locaties een pilot gestart is voor twee jaar met het aanbieden van gratis kinderopvang (Coördinatiegroep Kindvoorzieningen Zeeuws-Vlaanderen, z.d.). Dit geldt voor ouders die wonen in het postcodegebied van deze deelnemende locaties onafhankelijk of ouders werken of niet. Daarnaast zijn er op deze locaties ook startgroepen te vinden (Coördinatiegroep Kindvoorzieningen Zeeuws-Vlaanderen, z.d.). Dit is een initiatief vanuit kinderopvanglocaties, het onderwijs en gemeentes. De startgroepen zijn speciale opvang vormen voor kinderen van 2 tot 4 jaar die dichtbij huis gevestigd zijn. De kosten van deze startgroepen zijn voor ouders aantrekkelijk omdat zij ook een aantal dagdelen gratis aangeboden krijgen en de kwaliteit hoog is (Coördinatiegroep Kindvoorzieningen Zeeuws-Vlaanderen, z.d.). Daarom is dit een goed alternatief om de leegloop naar de opvang in België met gunstige voorwaarden te verminderen. Om inzicht te krijgen over de achtergrondinformatie van deze dorpen is er deskresearch gedaan. Hier is onder andere gezocht naar informatie over het aantal inwoners en hoe deze zijn verdeeld over de huishoudens, de migratieachtergrond van de inwoners en de grensgebieden. In [Bijlage I](#) is de achtergrondinformatie over deze dorpen in regio x terug te vinden.

Figuur 1
Regio X in beeld

Opmerking. Aangepast overgenomen van “Opvang locaties Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen”, 2023 (<https://www.kinderopvangzvl.nl/locaties/>).
Copyright 2023, Google Maps Kaartgegevens

1.6. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staat de hoofdvraag centraal die als volgt luidt: “Welke redenen hebben moeders die wonen in Zeeuws-Vlaanderen om hun kind naar de gratis opvang in regio x te brengen?”

De deelvragen die nodig zijn om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn:

1. Welke beschreven bevorderende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* zien moeders terug in hun dagelijks leven?
2. Welke beschreven belemmerende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* zien moeders terug in hun dagelijks leven?
3. Welke bevorderende- en belemmerende factoren spelen volgens moeders een rol buiten de factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen*?

1.7. Belang en relevantie van het onderzoek

Dit onderzoek is een vervolg op een al afgerond onderzoek naar gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen en dient als verdieping. Het is maatschappelijk relevant, omdat er vele jaren steeds weglek van kinderen van Nederland naar België plaats vindt. Uit het onderzoek van HZ Lectoraat Healthy Region (2023) blijkt dat de leegloop niet alleen een probleem wordt voor de kinderopvang, maar zich ook begint uit te breiden en er een verschil in sociaaleconomische status ontstaat. Het onderzoek dat gedaan is door de HZ Lectoraat Healthy Region is tot stand gekomen samen met de bestuurder van kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, R. Vons. Ook tijdens dit onderzoek zal zij als externe opdrachtgever meekijken naar de stand van zaken en de uitkomsten meenemen in eventuele vervolg onderzoeken en analyses.

De verdieping in dit onderzoek is vooral gericht op de opinie van moeders. Er wordt onderzocht wat redenen van moeders zijn om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen. Daarnaast wordt er gekeken naar in hoeverre de arbeidsparticipatie van moeders is toegenomen sinds er gratis kinderopvang wordt aangeboden. Op basis van dit onderzoek kan er verder gekeken worden naar vervolgstappen die gemeente Zeeuws-Vlaanderen kan zetten in *regio x*.

Dit onderzoek is uitgevoerd door 3^e jaars studenten van de opleiding Pedagogiek en Social Work, studierend aan de HZ University of Applied Sciences. Binnen de opleidingen wordt er stilgestaan bij de ontwikkeling en het ondersteunen van kinderen, jeugdigen en hun ouders/verzorgers. Hierbij wordt kennis en ervaringen toegepast, om kinderen zo positief en optimaal te laten ontwikkelen in hun eigen omgeving. Wanneer de toekomstige professionals over 1,5 jaar zijn afgestudeerd, zullen zij zich gaan begeven in het werkveld. Voor hen is dit onderzoek relevant, omdat ze na het afstuderen met de doelgroep van dit onderzoek gaan werken. Doordat er nu al contact is met deze doelgroep en hun hulpvragen, kunnen de toekomstige professionals zich beter inleven in kinderen, jongeren en hun ouders in het toekomstig werkveld. Daarbij kunnen zij de koppeling tussen hun kennis en de behoefte van ouders en de kinderen en jeugdigen zelf makkelijker maken, doordat er nu wordt verdiept in de behoeftes van moeders. Daarnaast hebben de studenten doormiddel van een theoretisch kader zich optimaal verdiept in het onderwerp.

1.8. Stakeholders

Voor het werkveld is dit onderzoek zeer relevant. Doordat er onderzoek wordt gedaan naar een relevant probleem, zijn de uitkomsten van belang voor het werkveld. Daarnaast zijn er naast de opdrachtgevers meerdere stakeholders bij dit onderzoek betrokken.

De eerste stakeholders zijn de moeders, of breder getrokken de ouders, die gebruik maken van de gratis kinderopvang. In dit onderzoek wordt gekeken naar de redenen waarom moeders hun kinderen naar de opvang brengen, maar ook naar in hoeverre de arbeidsparticipatie van vrouwen daadwerkelijk is toegenomen doordat de kinderopvang gratis is. De mening van de moeders is van belang, sterker nog, het hele onderzoek draait om hen. De redenen voor hen om hun kind wel of niet naar de opvang te brengen is de vraag die voor veel stakeholders van belang zijn. Daarnaast telt hun mening om te kijken naar mogelijkheden om de gratis kinderopvang mogelijk te verlengen.

Een tweede groep stakeholders zijn de pedagogisch medewerkers. Voor hen komt er meer werkgelegenheid op het moment dat ouders besluiten om hun kind naar de opvang te brengen. Een positief effect daarvan kan zijn dat er voor hen meer kans is om op een vaste locatie te gaan werken. Dit heeft dan weer positief effect op de monitoring van de groei van de kinderen. Daarnaast is het voor de kinderen prettiger als ze een vast persoon op de groep hebben.

Buiten Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen werken Twijnstra en Gudde aan een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de gratis kinderopvang. De resultaten van het rapport dat ze schrijven

worden in begin 2024 gepresenteerd. Ze zullen de gegevens, analyses en aanbevelingen uit dit onderzoek meenemen in hun rapport. Zij vormen de derde groep stakeholders.

Voor regio Zeeuws-Vlaanderen is dit onderzoek relevant omdat het ingaat op redenen van moeders. Door dit onderzoek kan er gekeken worden naar de effecten van gratis kinderopvang op de arbeidsparticipatie van moeders. Voor de gemeenten is dit van belang omdat ze op deze manier inzicht kunnen krijgen in het probleem wat er speelt. Ook wordt er in het onderzoek gemeten of moeders meer kansgelijkheid ervaren sinds de start van de gratis kinderopvang.

Tot slot is de vierde stakeholder Minister K. van Gennip van Sociale Zaken en werkgelegenheid. Ze is onder andere verantwoordelijk voor de kinderopvang en kindregelingen in Nederland (Rijksoverheid, z.d.). Doordat er in Zeeuws-Vlaanderen een disbalans aan het ontstaan is die ongunstige effecten heeft op de arbeidsmarkt, deelname aan het Nederlandse onderwijs, voorzieningenniveau en de kwaliteit en kwantiteit van de kinderopvang, is dit onderzoek ook voor haar relevant. Wanneer blijkt dat de resultaten van dit onderzoek relevant zijn, wordt er een aanbeveling naar de overheid, ofwel K. van Gennip, gedaan.

1.9. Leeswijzer

In hoofdstuk twee worden de kernbegrippen die centraal staan binnen dit onderzoek toegelicht. Deze vormen de rode draad voor dit onderzoeksrapport en verbinden de onderzoeksvragen en onderwerpen aan elkaar. In hoofdstuk drie wordt de methode omschreven waarbij er dieper wordt ingegaan op aspecten van dit onderzoek zoals de methode, de participanten, het beroepsproduct en de borging van kwaliteit. Dit hoofdstuk wordt afgesloten door de projectorganisatie (functies en rollen + samenwerking) en communicatie (intern en extern) toe te lichten.

In hoofdstuk vier worden de resultaten per deelvraag weergegeven. Vervolgens worden deze resultaten gekoppeld aan het theoretisch kader in hoofdstuk vijf, genaamd de discussie. Tot slot volgt hoofdstuk zes genaamd conclusies en aanbevelingen. Hier wordt antwoord gegeven op de hoofd- en deelvragen en worden er aanbevelingen geformuleerd voor verder vervolgonderzoek.

2. Theoretische verdieping

Dit hoofdstuk geeft inzicht in verschillende begrippen die relevant zijn voor dit onderzoek. Niet alleen de uitleg van deze begrippen wordt hierin beschreven, maar ook het verschil en de mogelijke overlap die deze begrippen hebben worden toegelicht.

2.1. Over kinderopvang

M. Riksen-Walraven, hoogleraar Theorievorming en empirisch onderzoek op het gebied van kinderopvang” aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Ontwikkelingspsychologie (in het bijzonder de vroegkinderlijke ontwikkeling) aan de Radboud Universiteit Nijmegen schreef aan de Universiteit van Amsterdam een Inaugurale toespraak over kwaliteit van de kinderopvang (2000). Hierin legt Riksen-Walraven uit dat pedagogiek eerder vooral gericht was op het opvoeden van kinderen in twee leefomgevingen. Traditioneel gezien zijn het gezin en school de voornaamste leefsettings van kinderen, waar het belangrijkste opvoedwerk wordt gedaan. Doordat er in de afgelopen jaren steeds meer moeders steeds langer buitenshuis zijn gaan werken, is er tussen die twee settings een nieuw leefmilieu voor kinderen ontstaan, namelijk de kinderopvang.

Voor de begripsaanduiding en de aanpak van dit onderzoek is het noodzakelijk om enige kennis te hebben van wat kinderopvang inhoudt. Kinderopvang is een overkoepelende term die wordt gebruikt voor meerdere opvangmogelijkheden voor kinderen (Kennissplatform voor het onderwijs, 2022). Kinderen gaan naar een opvang op momenten dat beide ouders andere verplichtingen hebben, zoals werk, sollicitaties of het volgen van een opleiding. Er zijn verschillende soorten kinderopvangplekken in Nederland. We verdelen kinderopvang in formele en informele opvang. Naar welke soort opvang een kind gebracht wordt, hangt af van meerdere factoren, zoals de leeftijd van het kind en de tijdsperiode waarin het kind opvang nodig heeft.

Formele opvang is een opvangvoorziening die wordt aangeboden door een organisatie die aan wettelijke eisen van het Landelijk Register Kinderopvang moet voldoen en is vaak alleen doordeweeks geopend (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Kinderen worden hier over het algemeen dus voornamelijk op werkdagen opgevangen. Onder formele kinderopvang worden onder andere kinderdagverblijven, gastouderopvang en buitenschoolse opvang (dit kan zowel vóór school als na school plaatsvinden) verstaan (CBS, 2008).

Informele kinderopvang is opvang door familie, vrienden, burens of kennissen. Vaak is deze vorm van opvang flexibeler, omdat deze vorm niet vastzit aan openingstijden of werktijden van personeel. Onder informele kinderopvang worden onder andere verstaan oppas door familie, kennis of burens, maar ook Au pairs of nanny's.

2.2. Vrouwenparticipatie

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Rijksoverheid, 2022) wil de financiële zelfstandigheid van vrouwen vergroten. Eén op de zes vrouwen is hier namelijk niet toe in staat volgens onderzoek van de overheid. Het verschil van financiële zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen wordt steeds minder, echter is de overheid bezig om dit nog meer te verbeteren voor vrouwen. Hierbij leggen zij de nadruk om het werk en het zorgen voor de kinderen en het huishouden makkelijker tegelijk te doen. Het is daarbij belangrijk dat werkgevers flexibel zijn in werkuren en de overheid tegemoet komt in de kosten voor de kinderopvang. In Nederland hebben vrouwen vaak een deeltijd baan, om alles te kunnen combineren. Daarnaast zijn er ook vrouwen met behoeftes en leerachterstanden die moeilijk tot een baan komen.

De overheid heeft in 2018 de formele kinderopvang bevordert door ouders die studeren, solliciteren of werken financieel tegemoet te komen. Op deze manier konden ouders meer uren gaan werken (Roeters & Bucx, 2018). Later heeft de overheid zich ook meer gericht op de kwaliteit binnen de kinderopvang. Hierin ligt volgens wetenschappelijk onderzoek de nadruk op wat het beste is voor de kinderen zelf, zoals de uitdaging die wordt geboden aan kinderen. Op deze manier ontwikkelen zij zich op een positieve manier (Roeters & Bucx, 2018).

Uit het onderzoek *Kijk op kinderopvang* (Roeters en Bucx, 2018) is gebleken dat van de ouders die hun kinderen naar de formele kinderopvang brengen, de moeders meer uren werken in tegenstelling tot ouders die dit niet doen. Ouders die de kinderopvang positief ervaren, brengen hun kind dan ook vaak naar de formele kinderopvang. Hiervan werken de moeders relatief meer uren.

De meningen en behoeftes van moeders tellen mee in de analyses volgens Roeters en Bucx (2018), omdat er wordt aangegeven dat moeders zich meer aangesproken voelen om hun kind de juiste liefde en ondersteuning te bieden die zij nodig hebben. Roeters en Bucx stellen dat je hierdoor ziet dat vaders worden beïnvloed door de keuzes en meningen van hun vrouw en hierin mee gaan. Vaders hebben daarbij vaker een fulltime baan van maandag tot vrijdag. Hun vrouwen stemmen de uren dat zij werken vaak beter af op hun eigen behoeftes en wensen, wat daarbij ook gericht is op de ontwikkeling van hun kinderen. Ook zijn er moeders die hun kind niet wegbrengen naar de kinderopvang. Zij werken ongeveer vijf uren over de gehele week (Roeters & Bucx, 2018).

Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat er een groep ouders is die negatief denken over de kwaliteit van de kinderopvang en hierbij gedachten ervaren over het moeilijk betalen van de kinderopvang. Binnen deze groep blijkt dat de moeders uit deze gezinnen naar verhouding niet werken, dit is zo'n 40%. Daar tegenover is er ook een groep ouders die juist positief zijn over de kwaliteit van de kinderopvang en daarbij wel positieve gedachten hebben over het betalen van de kinderopvang. Dit is zo'n 60% waarvan 10% van de moeders niet werkt. De moeders uit deze gezinnen werken vaak relatief gezien veel uren. In het onderzoek wordt hierbij de gedachte gedeeld dat wanneer gezinnen positiever denken over de kwaliteit van de kinderopvang, zij hun kind vaker wegbrengen naar de kinderopvang en hierdoor moeders ook meer gaan werken (Roeters & Bucx, 2018).

Binnen het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* (HZ Lectoraat Healthy Region, 2023) wordt er ook ingegaan op de grootste invloed van de gedachten van moeders over de kinderopvang en de arbeidsparticipatie voor gezinnen met nadruk op de vrouwen. Hierbij is vooral te zien dat er een vergroting van arbeidsparticipatie is bij de hoger opgeleide vrouwen. Ook wordt er ingegaan op het effect van de kinderopvang op de positieve ontwikkeling van het kind. Doordat meer vrouwen gaan werken, zal er ook een stijging zijn binnen het economisch plaatje, dit heeft weer voordelen voor het gehele land.

2.3. Kwaliteit opvang

Sinds 2005 is de Wet kinderopvang toegepast in Nederland (Overheid Wettenbank, z.d.). Deze wet zorgt ervoor dat werken en zorgen voor de kinderen makkelijker is en dat er streng toezicht wordt gehouden op de kwaliteit binnen de kinderopvang locaties (NJI, z.d.). Sinds 2018 is de Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk en een deel van de Wet innovatie en kwaliteit kinderopvang (Wet IKK) in werking gegaan (NJI, z.d.). De peuteropvang locaties, zijn omgezet naar kinderopvang locaties. Hiervoor krijgen ouders, wanneer zij voldoen aan de eisen, kinderopvangtoeslag wanneer ze hun kind weg brengen naar de peutergroep (NJI, z.d.).

Ook wordt er verbetering gebracht aan de toegankelijkheid en de kwaliteit binnen kinderopvang organisaties door de Wet IKK. Hiervoor zijn er verschillende verbeteringen toegepast aan de kwaliteitseisen binnen de kinderopvang. Zij richten zich op de ontwikkeling van de kinderen, de stabiliteit en het bieden van pedagogische ondersteuning aan kinderen, de veiligheid van de kinderen, de gezondheid te waarborgen en het positief blijven verbeteren van de kwaliteit van de kennis en ervaringen van de pedagogisch medewerkers op de groep (NJI, z.d.). Hiervoor is het van belang dat er gehandeld wordt naar het beleid van de veiligheid en gezondheid. Hierin staat welke regels en afspraken er zijn gemaakt over situaties waarbij er risico's voorkomen op de groep. Zo is er een vierogenprincipe of achterwachting toegepast, zodat een pedagogisch medewerker nooit voor lange tijd alleen is met een kind. Medewerkers moeten op de juiste manier handelen in acute situaties. Hiervoor hebben zij een geregistreerd en actueel kinder-EHBO training gevolgd en moet er ten alle tijden iemand aanwezig zijn op de locatie met een geldig EHBO-diploma (NJI, z.d.). Daarbij is er ook een beroepskracht-kindratio, waarbij er een vast gezicht op de groep moet staan bij de kinderen. Op de babygroep is er 1 pedagogisch medewerker voor 3 baby's. Binnen de dreumes/peuter groep verschilt dit per leeftijd van het kind, maar is het over het algemeen 8 kinderen op 1 pedagogisch medewerker. Bij de BSO groepen 4 tot 7 jaar is het 1 pedagogisch medewerker op 10 kinderen en vanaf 7 jaar is het 1 pedagogisch medewerker op 12 kinderen (Velsink en Fotolia, 2016).

Er wordt volgens Nederlands Jeugdinstituut (z.d.) veel aandacht besteed aan de kwaliteiten en kennis van de pedagogisch medewerkers. Zo moeten zij mondelinge taalvaardigheid 3F beschikken, om op de groep te kunnen staan als werknemer binnen de kinderopvang. Daarnaast worden pedagogisch medewerkers ondersteunt door een pedagogisch coach op Hbo-niveau. Ook kunnen zij een opleiding volgen om hun kennis te verbreden, hiervoor is een opleidingsplan gemaakt binnen de kinderopvangorganisatie (Velsink & Fotolia, 2016). Zo'n 9 op de 10 ouders zijn positief over de opleiding en het niveau van taal 3F, van de pedagogisch medewerkers. Wel vinden 1 op de 10 ouders dat er te veel gezichten zijn te zien op de groep. Er wordt te vaak gewisseld van pedagogisch medewerkers op de groep (Roeters & Bucx, 2018).

De ontwikkelingsgebieden van het kind staan centraal voor de Rijksoverheid (2021). Hiervoor moeten de kinderopvang organisaties vier doelen tegemoet komen om dit waar te maken. Dit gaat als eerste om de *emotionele veiligheid* van het kind. Pedagogisch medewerkers moeten autonomie bieden aan het kind, maar hierin begrenzen en duidelijkheid en structuur bieden aan het kind. Als tweede *motiveren* de pedagogisch medewerkers de kinderen om hun talenten en het ontwikkelen van verschillende vaardigheden te blijven stimuleren. Als derde wordt er aandacht besteed aan de *sociale vaardigheden* van het kind en leren de kinderen als laatste de *normen en waarden* die belangrijk zijn binnen onze maatschappij.

Ook heeft elke kinderopvangorganisatie hun eigen pedagogisch beleidsplan ontwikkeld. Hier staan de hiervoor genoemde doelen in. Daarnaast voegen de organisaties extras toe om het kind centraal te stellen en de beste ondersteuning te bieden tijdens hun ontwikkeling (Rijksoverheid, 2021). Zo wordt er ook volgens het NJI (2021) opgelet op gezonde voeding, hygiëne, het gebruik van spelmateriaal en leeftijdsgerichte activiteiten, zoals een thema voor de gedurende maand. Ook mogen organisaties de natuur betrekken binnen hun beleid, dit omdat de natuur veel voordelen heeft tijdens het ontwikkelen van vaardigheden en talenten. Daarbij is er een oudercommissie binnen de organisatie die adviezen mogen geven op het pedagogisch beleidsplan, op deze manier kijken verschillende perspectieven naar de kwaliteit van de kinderopvang (Rijksoverheid, 2021).

Zo zegt Rijksoverheid (2021) dat elk kind binnen de kinderopvang zijn of haar eigen mentor toegewezen krijgt. De mentor van het kind is de persoon waar ouders contact mee hebben, tijdens zorgen of vragen over de ontwikkeling van hun kind. Wanneer het kind overgaat naar de basisschool, deelt de mentor, met toestemming van de ouders, informatie over het kind, wat van toepassing is voor de overdracht naar school. Op deze manier kunnen leerkrachten snel inspelen op de behoeftes van het kind. Het toestemming vragen aan ouders is van belang door de AVG wet in Nederland. Hierbij mag je niet zomaar informatie of fotos delen van het kind zonder toestemming van ouders/verzorgers van het kind. Kinderopvang locaties moeten deze voorwaarden toevoegen aan het privacy beleid (NJI, z.d.).

De kwaliteit binnen de kinderopvang wordt op verschillende manieren gecontroleerd. Het consortium Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK), bestaande uit de Universiteit Utrecht en Sardes, voert ieder jaar een meting uit over de kwaliteit in de kinderopvang. Dit doen zij in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (LKK, z.d.). Daarnaast wordt er toezicht gehouden door de GGD, in opdracht van de gemeentes. Zij controleren en houden toezicht op de kwaliteitseisen die geldig zijn. De gemeente zorgt ervoor dat de kwaliteit optimaal is binnen de kinderopvang locaties. Voor de kinderen die voor- en vroegschoolse educatie (VVE) krijgen, wordt er vanuit de Inspectie van Onderwijs erop toegezien dat deze kwaliteitseisen blijven voldoen. Ook wordt er vanuit pre-COOL onderzoek gedaan naar de eisen over de kwaliteit binnen de VVE. Als laatste onderzoekt het Expertise centrum Kinderopvang de pedagogische kwaliteiten binnen de kinderopvang. Zo kunnen coaches binnen de opvang inzichten krijgen en met deze feedback verbeteringen inbrengen op de werkvloer (NJI, z.d.).

2.4. Bevorderende en belemmerende factoren

2.4.1. Belemmerende factoren

Culturele verschillen

In vergelijking met andere landen binnen Europa, is Nederland een van de landen waar kinderopvang laat op gang is gekomen. Er is in Nederland altijd veel waarde toegekend aan de opvoeding binnen het gezin, wat volgens Riksen-Walraven waarschijnlijk de belangrijkste oorzaak is in Nederland wat betreft het percentage werkende moeders zo lang bij de hekkensluiters van Europa heeft gehoord. Daarnaast verklaart het volgens haar ook de weerstand die in Nederland, in vergelijking met omliggende landen, nog steeds bestaat tegen het “wegbrengen” van jonge kinderen naar kinderdagverblijven. Kinderen zouden de warmte en één-op-één interacties met de vaste, vertrouwde en betrokken verzorger die het kind nodig heeft om te ontwikkelen missen. Dit werd en wordt nog steeds door sommige ouders als bedreiging voor een gezonde ontwikkeling van kinderen gezien (Riksen-Walraven, 2000, pp.5-7).

Ook het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau laat zien in het rapport *Krimp in de kinderopvang* (2014) dat ouders nog steeds twijfelen over de wenselijkheid van formele opvang voor het kind.

In het boek *Child psychology in practice* en het boek *Handbook of child psychology* worden uitkomsten van verschillende studies en onderzoeken, naar onder andere de vraag of kinderopvang schadelijk is voor de ontwikkeling voor kinderen, beschreven. In de boeken zijn verschillende risicofactoren beschreven die uit de onderzoeken kwamen. Een eerste risicofactor is een *lage leeftijd*. Hiermee wordt bedoeld dat babys in een kinderdagverblijf kwetsbaarder zijn dan oudere kinderen. Meerdere studies in diverse landen hebben laten zien dat groepsopvang in het eerste levensjaar de kans op het ontstaan van gedragsproblemen bij kinderen vergroot (Lamb, 1998; NICHD, 1998). Een tweede risicofactor is een *‘moeilijk temperament’* van het kind, bijvoorbeeld een hoge prikkelgevoeligheid of sociale angstigheid. Kinderen met deze kenmerken hebben bijvoorbeeld een grotere kans om problemen te krijgen in de omgang met leeftijdgenoten, vooral in grote groepen kinderen met relatief weinig leidsters (Volling & Feagans, 1995; Riksen-Walraven, 2000). De derde risicofactor is een *ongunstige thuissituatie*. Deze factor stelt dat kinderen die thuis aandacht en ontwikkelingsmogelijkheden tekortkomen, in de kinderopvang kwetsbaarder blijken dan kinderen die het thuis beter hebben.

Kosten, personeelstekort en werkdruk

In het rapport *Krimp in de kinderopvang* (2014) wordt beschreven dat de meest genoemde reden waarom ouders minder opvang hebben dan gewenst of voorheen de kosten zijn (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2014). Uit de multivariate analyse blijkt dat ouders die de opvang (te) duur vinden vaker niet ingestroomd zijn in de opvang, of voor minder uur dan ze hadden gewild. Maar ook dat de opvang waar wel gebruik van werd gemaakt werd stopgezet.

Ook in het rapport *Kijk op kinderopvang* (2018) wordt betaalbaarheid als een groot nadeel ervaren. Ruim een kwart van de ondervraagden geeft zelfs aan dat de kinderopvang “zo duur is dat het niet de moeite waard is om te werken” (p.78).

Na onderzoek blijkt dat er structurele problemen op het gebied van onder andere personeelskrapte komen op het moment dat de kinderopvang goedkoper of zelfs gratis wordt (Lukkezen, 2023, p.4). Kosten hangen dus samen met een personeelsbalans. Het onderzoek stelt dat:

De extra vraag naar arbeidskrachten stijgt door de kabinetsplannen met 31 procent, en dat betekent dat er circa 40.000 werknemers extra nodig zijn voor het realiseren van dit plan, terwijl er al tekorten zijn... Die vraag komt boven op de huidige tekorten. (Buitenhek, 2023, p.10)

Graven geeft aan dat: “het oplopende tekort aan gekwalificeerde medewerkers leidt tot wachtlijsten, groeps sluitingen en een hoge werkdruk.” (ESB, 2023, p.29). In een ziekteverzuimmeting van het CBS gaf ruim de helft van de werknemers in de kinderopvang aan dat de werkdruk te hoog was (2023). Lukkezen (2023, p.4) vat de actie en gevolgen hiervan samen in zijn artikel:

Als de kinderopvang fors goedkoper wordt voor ouders met een midden- of hoog inkomen (voor de lage inkomens zou er weinig veranderen) dan stijgt de vraag naar opvang bij hen, met name door de vervanging van opa- en-oma-opvang door professionele opvang. Vanwege de personeelskrapte leidt dat tot stijgende prijzen. En met stijgende prijzen wordt de opvang minder toegankelijk voor kinderen uit de lage-inkomensgezinnen, waardoor het maatschappelijk rendement van kinderopvang afneemt.

2.4.2. Bevorderende factoren

Kwaliteit opvang en ontwikkeling kind

Riksen-Walraven (2000) beschrijft dat kinderen met één of meer van deze risicofactoren meer kans op problemen in hun ontwikkeling bij opvang buitenshuis lopen. Maar er is ook een zeer belangrijke beschermende factor die deze risico's kan verminderen of wegnemen, en dat is de *kwaliteit van de opvang*. Riksen-Walraven noemt in haar rede (2000, p.7-8):

Als opvang buitenshuis van goede kwaliteit is, hoeft deze geen negatieve gevolgen te hebben, zelfs niet als er risicofactoren in het spel zijn. Dat betekent dus dat, wanneer er sprake is van risicofactoren, kwaliteit zonder meer *verplicht* zou moeten zijn om negatieve effecten van de opvang te voorkomen.

Ditzelfde geldt ook voor kinderen die geen risicofactoren hebben. Voor deze kinderen maakt de kwaliteit van de opvang net zo goed verschil voor hun ontwikkeling. Bij hen kan een goede kwaliteit van opvang buitenshuis nog iets toevoegen aan hun ontwikkeling.

Het bezoeken van een goed kinderdagverblijf, zo blijkt uit onderzoek, kan langdurige positieve effecten hebben op de sociale en persoonlijkheidsontwikkeling van kinderen, en op hun taalontwikkeling en schoolprestaties. Ongeveer 25 jaar geleden werd er in Canada een onderzoek gedaan naar de invloed van kwaliteit van opvang op het gedrag van kinderen. Hier werden kwalitatief goede kindercentra vergeleken met kindercentra van lage kwaliteit. Hier bleek dat kinderen meer negatief sociaal gedrag lieten zien naarmate ze langer verbleven bij de lagere-kwaliteitscentra. Voor de kwalitatief goede kindercentra gold het tegenovergestelde. Hier bleek dat de kinderen die meer tijd doorbrachten, meer positief sociaal gedrag lieten zien (Hausfather et al., 1997). Bijna 20 jaar later, blijkt uit het rapport *Kijk op kinderopvang* (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2018) dat de uitkomsten van dat onderzoek nog steeds van toepassing zijn. In het onderzoek komt dan ook naar voren dat “de meeste ouders positief zijn over de mate waarin de kinderopvang goed is voor de ontwikkeling van kinderen” (p.87).

Hieruit kunnen we dus concluderen dat kwaliteit van de kinderopvang essentieel is voor de ontwikkeling van kinderen.

In een gesprek met R. Vons, bestuurder van de kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, geeft zij aan dat er op het gebied van ontwikkeling veel wordt gestimuleerd door de pedagogen. Er wordt onder andere op taal, beweging en sociale ontwikkeling ingezet (persoonlijke communicatie, 2 november 2023).

Kansgelijkheid en toename arbeidsparticipatie door moeders

Volgens Esping-Andersen (2002) is het van belang om in jonge kinderen te investeren, omdat zo armoede en ongelijkheid worden bestreden. Hij stelt dat armoede in de kindertijd grote gevolgen heeft, namelijk aanzienlijk minder levenskansen. Dit komt doordat armoede in de kindertijd leidt tot een lagere opleiding, meer criminaliteit en een lage levenskwaliteit. Op volwassen leeftijd heeft deze groep een grote kans op een laag inkomen en werkloosheid. Deze groep zal de samenleving waarschijnlijk relatief veel geld kosten en zelf weinig bijdragen.

Esping-Andersen (2002) noemt als een van de manieren van het bestrijden van armoede onder kinderen het stimuleren van de arbeidsparticipatie van hun moeders. Hij stelt dat armoede onder kinderen vrijwel direct verdwijnt wanneer moeders werken. Daarnaast zorgt het creëren van gelijke kansen dat de cognitieve ontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd. De cognitieve ontwikkeling van kinderen wordt niet binnen elk gezin adequaat gestimuleerd, daarom kan het beste kwalitatieve en universele kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie worden ingevoerd (Esping-Andersen, 2002).

Net als Esping-Andersen geeft ook Heckman (2000) aan dat het investeren in de vaardigheden van jonge kinderen het meest effectief is en dat de sociale omgeving van de kinderen daarbij essentieel is. Ook in een rapport van Unicef komt deze zelfde conclusie naar voren (Unicef, 2008).

In een meer recent onderzoek van Kippersluis en Zhang (2023, p.43) wordt geconcludeerd dat een mindere vorm van toegankelijke kinderopvang arbeidsparticipatie verlaagt en genderongelijkheid vergroot.

Bokhorst en Hemerijck (2023) stellen dat het Nederlandse kinderopvangsysteem niet alleen duur maar ook ontoegankelijk is, terwijl andere landen in Europa als Duitsland en Italië laten zien dat hoogwaardige kinderopvang niet duurder hoeft te zijn en een einde kan maken aan de deeltijdcultuur (p.71).

In het artikel *Investeren in kinderopvang loont* (WOMEN Inc., 2020) wordt beschreven dat er minder arbeidsverzuim bij ouders zichtbaar wordt op het moment dat de kinderopvang (zo goed als) gratis zou worden.

Werk-privébalans

In verschillende onderzoeken komt naar voren dat er meer balans tussen werk en privé wordt ervaren als er hulpbronnen zijn (Abendroth & Den Dulk, 2011; Notten et al., 2017; Robeyns, 2005; Roeters & Craig, 2014; Yerkes & Den Dulk, 2015). Een van die hulpbronnen kan kinderopvang zijn. Dit kan de mate van werk- en privéconflicten verminderen (Bennett & Tayler, 2006; Unicef, 2008). Ouders kunnen hierdoor meer tijd aan zichzelf of aan hun werk besteden, wat de druk vermindert.

In het onderzoek *Kijk op de kinderopvang* wordt aangegeven dat bijna twee op de drie ouders het idee heeft te weinig tijd voor zichzelf te hebben (Roeters & Buck, 2018). Als het gaat om emotioneel welbevinden wordt het globale beeld als positief neergezet. Er worden specifieke emoties als kalmte en rust ervaren door een groot deel van de ouders. Daar tegenover staat dat bijna één op de drie ouders van kleuters zich regelmatig of vaker gespannen te voelen. Uiteindelijk blijkt dat ouders die gebruik maken van kinderopvang een betere kwaliteit van leven aangeven. Er is een hoger emotioneel welbevinden en betere balans tussen werk en privé. Ook in het adviesrapport van

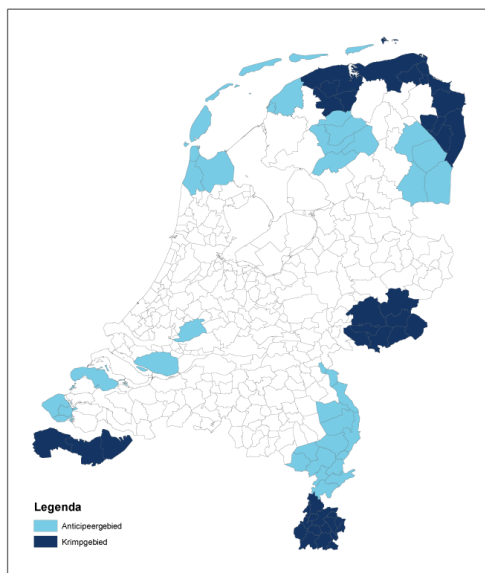
WOMEN Inc. (2020) komt naar voren dat gratis kinderopvang resulteert in verdere verbetering van werk-privébalans .

2.5. Leegloop/ krimpregio

Ondanks dat de wereldbevolking blijft groeien, dalen in sommige gebieden van Europa de bevolkingsaantallen fors (Bot, 2011). Dit is ook in Nederland het geval. In de gebieden die aan de rand van Nederland liggen, daalt het aantal inwoners door lage geboortecijfers, jongeren die gaan studeren in grote steden, jonge gezinnen die verhuizen naar grote steden en door de vergrijzing (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, z.d.). Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2019) zorgt dit in de provincies Zeeland, Limburg, Friesland en Groningen voor 9 krimpgebieden bestaande uit één of meerdere gemeenten, zie Figuur 2. Krimpgebieden zijn gebieden waarbij wordt verwacht dat tot 2040 het aantal inwoners met minimaal 12,5% daalt en het aantal huishoudens met minimaal 5%.

Naast krimpgebieden zijn er ook anticipeergebieden, zie Figuur 2. Dit zijn gebieden waar bevolkingsdaling wordt verwacht, maar hierbij is de daling minder fors dan in krimpgebieden (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019). Voor deze gebieden geldt dat tot 2040 het aantal inwoners of aantal huishoudens met minimaal 2,5% daalt.

Deze bevolkingsdalingen zorgen volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2019), Bot (2011) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (z.d.) voor verschillende effecten op financieel en sociaal vlak. Zo verdwijnen uit de dorpen steeds meer voorzieningen zoals scholen, bibliotheken, sportverenigingen, winkels en zorgvoorzieningen. Hierdoor zijn er meer leegstaande woningen, worden er minder nieuwbouwwoningen gebouwd, is er een toename in de werkloosheid en wordt de bereikbaarheid van voorzieningen steeds lastiger, zo ook in Zeeuws-Vlaanderen.

Opmerking. Overgenomen uit *Woningenmarktontwikkeling rondom het Groningenveld* door Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.(<https://longreads.cbs.nl/woningmarktontwikkelingen-groningenveld/conclusies/>). Copyright 2022, CBS.

2.6. Ouderperspectief (gratis) kinderopvang

Volgens Roeters en Buck (2018) gaat het bij het begrip *ouderperspectief* om het beeld dat ouders hebben van de formele opvang zoals kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en gastouders. Roeters en Bucx (2018) hebben onderzoek gedaan naar de perceptie en ervaringen van ouders op het gebied van de betaalbaarheid, toegankelijkheid, kwaliteit, arbeidsparticipatie, emotioneel welbevinden werk- en privé balans en kwetsbare gezinnen.

Ouders die geen gebruik maken van de formele opvang zijn in tegenstelling tot ouders die wel gebruik maken van de formele opvang vaak negatiever over de betaalbaarheid. Zo geven de ouders die wel gebruik maken van formele opvang de betaalbaarheid gemiddeld een 6,5. De opvang is namelijk (te) duur en nagenoeg niet meer te betalen voor veel ouders van baby's en kleuters. Hierdoor vinden ouders het niet de moeite waard om te gaan werken. Wanneer de formele opvang gratis zou zijn draagt dit bij aan meer kansengelijkheid volgens twee derde van de ouders (Wiesman, 2021). Hierbij zouden kinderen twee of meer dagen gratis naar de kinderopvang moeten kunnen volgens 52% van de ouders en vanaf 4 jaar moeten alle kinderen drie middagen gratis naar de buitenschoolse opvang kunnen, vinden 44% van de ouders.

Geers (2018) geeft aan dat het bij *toegankelijkheid* gaat om de praktische mogelijkheden die ouders hebben om van formele opvang gebruik te maken. Voor ouders is opvang toegankelijk wanneer ouders onder werktijd een plek voor hun kind kunnen vinden, de afstand naar de opvang niet te groot is en er weinig administratieve drempels zijn. In het onderzoek van Roeters en Bucx (2018) worden drie aspecten toegelicht namelijk de beschikbaarheid, administratieve barrières en de openingstijden. Een derde van de ouders van baby's en kleuters vindt dat er genoeg plekken beschikbaar zijn voor hun kind(eren). Terwijl de overige ouders hieraan twijfelt of hier niet van overtuigd is. Een administratieve barrière kan het aanvragen van kinderopvangtoeslag zijn. Een op de zeven ouders van baby's en kleuters vindt het ingewikkeld om de kinderopvangtoeslag aan te vragen. Tot slot de openingstijden, één op de acht ouders van baby's geven aan het breng- en haalmoment als ingewikkeld en stressvol te ervaren. Ook geeft een klein deel van de ouders van baby's aan dat er over de breng- en haalmomenten soms onenigheid ontstaat met de partner. Bij ouders van kleuters lijken deze barrières vaker voor te komen. Ouders die gebruik maken van gastouderopvang lijken minder last te hebben van deze barrières.

Het begrip *kwaliteit* houdt volgens Geers (2018) in dat de opvang emotionele veiligheid biedt, de cognitieve ontwikkeling stimuleert en bijdraagt aan de maatschappelijke vorming van kinderen. Ouders beoordelen de kwaliteit gemiddeld met een 8. Zo vinden ouders van baby's dat hun kinderen er veilig zijn en dat er liefdevol wordt omgegaan met hun kind door pedagogisch medewerkers. Hetzelfde geldt voor ouders van kleuters, maar hun beeld is iets minder positief. Dit geldt ook voor een deel van de ouders die geen gebruik maken van de formele opvang. Zij geven aan twijfels te hebben over de emotionele veiligheid. Daarnaast zijn veel ouders ook positief over de invloed van formele opvang op de ontwikkeling van hun kind(eren). Dit is voornamelijk het geval bij peutergroepen. Zo vinden ouders dat dit zorgt voor voordelen bij de sociale ontwikkeling en een gemakkelijkere overgang naar de basisschool. Hier wil de overheid dan ook meer aandacht aan besteden (Geers, 2018). Echter zijn bij de babygroepen en de buitenschoolse opvang de meningen hierover verdeeld. Ook zijn de ouders van mening dat er soms te veel wisseling is in het personeel en dat het voor kinderen soms (te) druk kan zijn.

Volgens Wiesman (2021) is 82% van de ouders tevreden over hoe de opvang voor hun kind(eren) is geregeld in combinatie met het werk van ouders. Deze opvang bestaat uit formele opvang en/of informele opvang. Daarnaast zijn mannen steeds vaker betrokken bij het huishouden en hebben vrouwen vaker een baan. Hier gaat het beleid voor de kinderopvang ook vanuit. Wanneer gezinnen gebruik maken van formele opvang werken moeders daadwerkelijk meer uren (Geers, 2018). Daarnaast zijn er verschillende redenen waarom ouders kiezen voor opvang. De belangrijkste reden

voor ouders van een baby is zodat ze meer kunnen werken en het dichtbij huis is. Voor ouders van kleuters geldt dat ze arbeid en zorg kunnen combineren. Ouders die geen gebruik maken van formele opvang geven aan dat ze liever zelf voor het kind zorgen, opvang te duur vinden of niet werken. Ze zouden wel gebruik maken van de formele opvang wanneer dit goedkoper is, de kwaliteitsaspecten beter zijn en wanneer de opvanguren beter aansluiten bij de werktijden.

Een groot deel van de ouders geeft aan dat zij regelmatig, vaak of altijd een werk-privéconflict ervaren. Hierdoor hebben zij te weinig tijd voor zichzelf of gaat dit ten koste van de verantwoordelijkheden thuis of op het werk. Wel geven ouders aan vaker positieve gevoelens zoals kalmte, rust en geluk te ervaren dan negatieve gevoelens. Daarnaast ervaren ouders een hoger emotioneel welbevinden en een betere balans tussen hun werk en persoonlijke omstandigheden als zij de kinderopvang als betaalbaar zien. Dit geldt ook wanneer ouders tevreden zijn met de manier waarop de opvang is geregeld. Echter is dit niet van toepassing wanneer zij meer gebruik maken van de kinderopvang.

Tot slot de kwetsbare gezinnen. Dit zijn gezinnen waarbij verschillende risicofactoren aanwezig zijn zoals een laag inkomen, een laag opleidingsniveau, werkloosheid of alleenstaande ouders. Kwetsbare gezinnen maken over het algemeen minder gebruik van zowel formele- als informele opvang. In het onderzoek van Roeters en Buck (2018) worden hiervoor een aantal verklaringen gegeven zoals de betaalbaarheid, de beschikbaarheid van formele opvang dicht bij huis, administratieve barrières zoals het regelen van formele kinderopvang, opvang afstemmen op werkrooster en kinderopvangtoeslag aanvragen, de kinderopvang is niet de flexibel, culturele verschillen en kwaliteitsverschil.

3. Methoden

Binnen dit hoofdstuk wordt er omschreven op welke manier er onderzoek wordt gedaan en hoe er wordt gehandeld om uiteindelijk de doelstellingen en de hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

3.1. Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek is een kwantitatief onderzoek (Baarda, 2019). Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van deskresearch en fieldresearch. Tijdens de deskresearch is de database van de opdrachtgever geraadpleegd, waar onder andere rapporten, wetenschappelijke artikelen en statistische data over kinderopvang in Nederland en Europa is verzameld. Deze data zijn gebruikt tijdens dit onderzoek om achtergrondinformatie over de kinderopvang te verkrijgen. Vervolgens is er in het onderzoek *Gratis kinderopvang in Zeeuws- Vlaanderen* (HZ Lectoraat Healthy Region, 2023) gekeken naar de belemmerende en bevorderende factoren en zijn de bronnen die deze factoren onderbouwen bekeken en gebruikt voor het literatuuronderzoek.

3.1.1. Instrumenten

Op basis van de literatuur is er via Google Forms een online vragenlijst opgesteld, met als doel om te onderzoeken of de beschreven informatie uit de literatuur ook daadwerkelijk zo door de moeders worden ervaren. Er is gekozen om te antwoorden via een likertschaal, ook wel een keuzeschaal genoemd. Dit type schaal maakt het mogelijk om persoonskenmerken of waarnemingen eenvoudig te operationaliseren. Bij het operationaliseren wordt abstracte informatie omgezet in meetbare variabelen. Meetbare variabelen binnen kwantitatief onderzoek zijn discrete variabelen (frequenties), en continue variabelen (continue of oneindige waarden). In dit onderzoek wordt gevraagd naar ervaringen van moeders. Dit kan niet direct worden gemeten, maar dit kan wel op verschillende manieren worden geoperationaliseerd. In dit onderzoek is dit gedaan door de vragenlijst op te delen in verschillende onderdelen.

Bij het onderdeel *bewegredenen, ontwikkeling van het kind en arbeidsparticipatie en ervaring* werden continue variabelen, zoals *intensiteit* van verschillende factoren gemeten. In het onderdeel kwaliteit van de opvang werd er gevraagd naar de kwaliteit die de moeder ervaart. Vervolgens werden er in de onderdelen dagelijkse bezigheden, over de gratis kinderopvang, over u en achtergrondinformatie de discrete variabelen gemeten.

Om de data te kunnen verzamelen is er gekozen voor een vijftal antwoordopties waarmee de instemming en ervaring van moeders werd gemeten. Aan elke antwoordmogelijkheid werd een nummer gegeven, zodat de data kwantitatief geanalyseerd kon worden. Er is bewust gekozen om de vragen in stellingvorm weer te geven, waardoor de moeders niet zelf antwoorden hoefden te bedenken of aan hun mening woorden te geven. Dit vergroot de snelheid en validiteit van de vragenlijst.

3.1.2. Participanten en procedure

Om antwoorden te krijgen op de deelvragen, werden moeders bevroegd die hun kinderen naar de gratis kinderopvang in *regio x* brengen, hierna respondenten genoemd.

De respondenten werden benaderd door R. Vons op 5 december 2023 via Jaamo, het online beveiligde platform voor ouders die hun kind naar de kinderopvangcentra in Zeeuws-Vlaanderen brengen. Hierin kregen de ouders eerst een mededeling dat er een aankondigingsbrief met informatie over dit onderzoek was en werd een oproep gedaan om de link naar de vragenlijst te openen en deze in te vullen. De aankondigingsbrief is terug te vinden in [bijlage II](#).

Bij het openen van de link kwamen de ouders bij een Google Forms formulier. Dit is vrij toegankelijk, respondenten hoeven zich niet aan te melden of een account aan te maken, waarmee de drempel om de vragenlijst in te vullen werd verlaagd. Bij het openen van de link kwamen de participanten bij een kort overzicht waarin nogmaals werd uitgelegd waar de vragenlijst voor dient, en werd er

benoemd dat de respondenten de vragenlijst anoniem invulden. Om aan te geven dat ze deze informatie hadden gelezen en akkoord gingen met het verwerken van hun antwoorden, konden ze daarna bij de eerste vraag toestemming geven.

De vragenlijst bestond uit een aantal onderdelen. De eerste onderdelen bestonden voornamelijk uit stellingen waar de respondenten op een Likertschaal konden kiezen uit een vijftal antwoord opties. Links stond 'helemaal oneens', in het midden 'neutraal' en rechts 'helemaal eens'. In het onderdeel daarna werd door een aantal stellingen gevraagd naar ervaringen in de vorm van een belemmering of bevordering. Moeders konden hier tevens via een Likertschaal kiezen uit een vijftal antwoorden, variërend van 'grote belemmering' tot 'grote bevordering'.

In de laatste onderdelen werd gevraagd naar persoonlijke factoren, zoals inkomen, dagelijkse bezigheden en gender.

De vragenlijst duurde ongeveer tien minuten om in te vullen en is terug te vinden in [bijlage III](#). Vanuit Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen werd er een attentie aangeboden voor het invullen van de vragenlijst. Aan het einde van de vragenlijst kregen de participanten de mogelijkheid om hun e-mailadres achter te laten voor als ze zich beschikbaar wilde stellen voor mogelijk vervolgonderzoek en/of een attentie.

Om meer verdieping te krijgen in het onderzoek, is een aantal open vragen toegevoegd aan de vragenlijst. Deze vragen waren niet verplicht om in te vullen, maar hadden als doel de mogelijkheid te bieden hun antwoorden te versterken of toe te lichten en daarmee aanvullende informatie te geven.

3.1.3. Analyse

De vragenlijst, genaamd 'Gratis kinderopvang', is opgesteld met behulp van Google Forms. Er is voor dit hulpmiddel gekozen omdat deze gemakkelijk in gebruik is en er veel opties zijn voor het personaliseren van de vragenlijst met onder andere afbeeldingen en de inrichting hiervan. Daarnaast is er binnen Google Forms de mogelijkheid om verschillende soorten vragen te stellen binnen één vragenlijst zoals in de vorm van stellingen, open vragen en een extra vraag toe te voegen wanneer er een bepaald antwoord wordt gegeven. De resultaten van de vragenlijst zijn onderling besproken en gekalibreerd.

Doormiddel van de ontvangen resultaten van de vragenlijst zijn er inzichten verkregen over de opinie van moeders en wat voor hen redenen zijn om hun kind naar de gratis kinderopvang in regio x te brengen. Binnen deze vragenlijst is naar de perspectieven van moeders gevraagd op het gebied van de ontwikkeling van hun kind, de arbeidsparticipatie en kwaliteit, met als centraal punt de gratis kinderopvang. De data afkomstig uit de ingevulde vragenlijst is door Google Forms automatisch omgezet in grafieken, diagrammen en percentages. Op deze manier zijn de resultaten visueel inzichtelijk weergegeven, waardoor gemiddelden, pieken en dalen duidelijk zichtbaar zijn geworden. Dit maakt het schrijven van de resultaten, discussie en conclusies gemakkelijker.

De resultaten en conclusies zijn verdeeld onder de vooraf opgestelde hoofd- en deelvragen die betrekking hebben op de bevorderende en belemmerende factoren die in het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* (2023) zijn beschreven. De factoren die niet in dit onderzoek zijn opgenomen, maar wel benoemd zijn door moeders via open vragen zijn verzameld en gegroepeerd, waardoor deze vervolgens verwerkt zijn in hoofdstuk 4.

3.2. Beroepsproduct

Tijdens dit onderzoek is er veel nagedacht over het te ontwikkelen beroepsproduct. Als projectgroep vonden we het belangrijk om een tastbaar beroepsproduct te ontwerpen in de vorm van een flyer, infographic, toolkit of website. Doordat we in het begin nog niet wisten welke resultaten er uit het onderzoek zouden komen, hadden we besloten om ons nog niet te richten op één specifiek beroepsproduct. Totdat in december de eerste resultaten binnen kwamen, waardoor we een beeld konden vormen van de beweegredenen van moeders om hun kind naar de gratis kinderopvang in regio x te brengen. In de vorm van grafieken en cirkeldiagrammen zijn de resultaten getoond en besproken met R. Vons en verschillende managers binnen de kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen. Hierdoor kregen de opdrachtgevers een helder beeld van wat de respondenten ervaren. Als projectgroep waren we het erover eens dat een infographic als beroepsproduct het beste aansloot op de uitkomsten van dit onderzoek. Hierdoor kan er namelijk heel compact en duidelijk neergezet worden waarom de kinderopvang gratis moet blijven in regio x, wat er gebeurt wanneer deze gratis opvang stopt en waarom de kinderopvang in Nederland gratis moet worden gemaakt. Op deze manier willen we de opdrachtgevers een tastbaar product meegeven wat ingezet kan worden voor het advies richting de gemeente en minister van Gennip van Sociale zaken. Hierdoor moeten zij niet heel de rapportage doorlezen, maar komen de conclusies uit het onderzoek gelijk duidelijk naar voren. Het beroepsproduct is terug te vinden in hoofdstuk 8.

3.4. Projectactiviteiten met data

Dit onderzoek heeft een theoretisch kader met vijf kernbegrippen, die samen als een rode draad door dit onderzoek heen de basis vormen, deze kernbegrippen zijn: *vrouwenparticipatie*, *kwaliteit opvang*, *bevorderende- en belemmerende factoren*, *krimregio* en *ouderperspectief*. In het theoretisch kader werden meerdere onderzoeken en bronnen aangehaald. Er is gekeken naar de overeenkomsten en naar afwijkende informatie. Vervolgens zijn er op basis van deze informatie meerdere categorieën ontstaan waarin veel informatie naar voren kwam.

In meerdere literatuur (Roeters & Buck, 2018; HZ Lecoraat Healty Region, 2023; Riksen-Walraven, 2000; Esping-Andersen, 2002; WOMEN INC., 2020) werd *vrouwenparticipatie* benoemd als bevorderende factor op het moment dat moeders hun kind naar de opvang brengen. In eerste instantie is er onderzocht wat dit begrip inhoudt en hoe dit zichtbaar wordt in de maatschappij.

Omdat dit begrip in het overgrote deel van de literatuur terugkwam is er voor dit onderzoek besloten om als doelgroep 'moeders' te onderzoeken en hierbij ook de participatie en ervaring.

Vanuit de onderzoeken die in de literatuur en het theoretisch kader naar voren komen, is niet veel te lezen over wat moeders daadwerkelijk ervaren en/of vinden. Om deze reden is er bewust gekozen om dit onderzoek te richten op moeders, maar voornamelijk op hun ervaringen en meningen en daarbij te kijken of de uitspraken die in de literatuur staan ook daadwerkelijk zo ervaren wordt door hen, ofwel het begrip *ouderperspectief* vormt in combinatie met *vrouwenparticipatie* de basis van dit onderzoek.

Omdat de interesse gewekt was in wat moeders nou echt vinden en of ze de beschreven literatuur überhaupt wel zo ervaren, is er besloten om dit te onderzoeken door middel van een online vragenlijst.

Als eerste is er gekeken naar het onderzoek *Gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen (2023)*. Hier worden bevorderende- en belemmerende factoren benoemd over waarom ouders hun kind naar de opvang brengen. De bronnen die voor dat onderzoek zijn gebruikt zijn bekeken en geclusterd in een aantal factoren. Deze factoren zijn op meerdere plekken in de vragenlijst teruggekomen in de vorm van stellingen. Deze hadden als doel om te meten of moeders de beschreven factoren ook daadwerkelijk als een bevordering of belemmering ervaren.

Vervolgens werd er gekeken naar de kwaliteit van de opvang. Hier zijn een tweetal stellingen voor gemaakt op basis van de literatuur en de stellingen die naar voren kwamen in de reden van Riksen-

Walraven (2000), zie ook hoofdstuk 2.1. Hierna is er op basis van een gesprek met R.Vons (persoonlijke communicatie 2 november 2023) en de literatuur gekeken naar ontwikkelgebieden van het kind, die werden verdeeld in een aantal kernbegrippen; taal, beweging en sociaal. Vervolgens zijn er stellingen over deze kernbegrippen geschreven en in de vragenlijst opgenomen. Ook werd er in het theoretisch kader over de pedagogisch medewerkers geschreven en een stuk kwaliteit die volgens de wet aan eisen moet voldoen. Deze informatie is in een aantal stellingen verwerkt. Het doel van deze stellingen was vooral om de ervaringen van moeders hierover te meten en of ze de beschreven stellingen als een bevordering of belemmering ervaren.

Om te onderzoeken of de gratis kinderopvang in *regio x* daadwerkelijk bijdraagt aan het bevorderen van arbeidsparticipatie onder moeders, zijn er een aantal vragen opgenomen over wat hun dagelijkse bezigheden zijn, het aantal uur dat ze werken en of ze door de opvang een andere weekindeling kregen. Ook is er bewust gekozen om een tweetal stellingen in de vragenlijst op te nemen over wat er voor hen gebeurt op het moment dat de gratis kinderopvang wegvalt. Tot slot zijn er een aantal vragen opgenomen om meer te weten te komen over de achtergrond van de moeders.

3.5. Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid van dit onderzoek is verhoogd door de vragenlijst, voordat deze werd verstuurd, in te laten invullen ter controle door de opdrachtgevers namelijk het Lectoraat Healthy Region en Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen (Baarda, 2019). Hierdoor zijn mogelijke onduidelijke vragen aangepast of weggehaald, zijn de vragen op relevantie voor dit onderzoek gecontroleerd, is duidelijk of de vragenlijst werkt zoals het hoort en zijn we erachter gekomen hoelang de respondenten daadwerkelijk bezig zijn met het invullen van de vragenlijst. Elke moeder heeft dezelfde vragen beantwoord in de vorm van stellingen en een aantal optionele open vragen ter verduidelijking. De moeders hebben een week de tijd gehad om de vragenlijst in te vullen op een voor hun passend moment en in een voor hun vertrouwde ruimte. Daarna is nog een reminder verstuurd. Volgens Baarda (2019) wordt hierdoor de betrouwbaarheid verhoogt. Ook is er vanuit Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen een attentie beschikbaar gesteld als bedankje voor het invullen van de vragenlijst om de respons te vergroten. Echter kan de betrouwbaarheid verlaagd zijn door de persoonlijke omstandigheden van de moeders die invloed hebben op de antwoorden (Baarda, 2019).

3.6. Grenzen van project

Als projectgroep hebben wij binnen dit onderzoek een aantal grenzen gehanteerd. Zo is er allereerst 140 uur gesteld aan studiebelasting voor dit onderzoek vanuit de HZ University of Applied Sciences. Dit zijn ook wel 5 European Credit (EC). In de praktijk betekent dit dat wij in één schoolsemester, twee halve dagen de tijd hebben gehad om aan dit project te werken. Daarom hebben wij als projectgroep een aantal keuzes gemaakt en grenzen aan ons onderzoek gesteld.

Binnen ons onderzoek richten wij ons op een specifiek gebied namelijk, Zeeuws-Vlaanderen. Echter is dit deel van Nederland nog te breed voor het beschikbare tijdsbestek. Daarom richten wij ons binnen dit onderzoek op *regio x* in afstemming met de opdrachtgevers en Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen. Hierdoor is de betrouwbaarheid en validiteit verhoogt. Binnen *regio x* vallen drie kinderopvanglocaties waar al startgroepen en gratis kinderopvang wordt ingezet om de leegloop naar de opvang in België te verminderen. Zie paragraaf 1.5.1. voor verdere toelichting. Vervolgens hebben we in overleg met de opdrachtgevers en Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen de doelgroep specifieker geformuleerd namelijk van ouders naar moeders. Wij hebben deze keuze gemaakt omdat we hierdoor de uitkomsten beter kunnen analyseren en zo ook de betrouwbaarheid en validiteit verhoogd is. Zie paragraaf 1.5.2. voor verdere toelichting. Daarnaast zijn wij ook nieuwsgierig of de theorieën over waarom moeders hun kinderen naar de opvang brengen ook zo wordt ervaren door

de moeders zelf. Daarom hebben we besloten om ons nog meer te specificeren op alleen de moeders die gebruik maken van de gratis kinderopvang in *regio x*.

In totaal nemen 120 kinderen deel aan de pilot gratis kinderopvang die aangeboden wordt in *regio x* (R. Vons, persoonlijke communicatie, 21 oktober 2023). Moeders hebben een week de tijd gehad om de vragenlijst in te vullen. Na een week is er nog een reminder gestuurd. We hebben voor deze tijdsindeling gekozen zodat wij voldoende tijd hebben gehad om de uitkomsten van de vragenlijst goed te bekijken en te analyseren.

3.7. Projectorganisatie (functies en rollen + samenwerking)

Wekelijks is door de toekomstige professionals afgewisseld in taken als voorzitter, notulist en het opstellen van een nieuwe agenda. Doordat deze rollen zijn afgewisseld krijgt iedere toekomstige professional de kans om zich hierin te ontwikkelen. De taken die wekelijks tot stand zijn gekomen, zijn per week verdeeld. Vervolgens zijn deze de week erop in groepsverband belicht. Er is nauw contact gehouden met de opdrachtgevers en de andere teamleden, zodat iedereen op de hoogte is gebleven van het gehele proces en de voortgang hiervan.

3.8. Communicatie (intern en extern)

Om ervoor te zorgen dat alle informatie terug te vinden is voor alle onderzoekers en de opdrachtgever en om te voorkomen dat informatie in mailverkeer verdwijnt, is er afgesproken dat de communicatie met de opdrachtgever via Teams verloopt. Hier is een kanaal waar iedereen in kan en alle bestanden zijn hierin gedeeld. Voor korte vragen is de chatfunctie van het Teams kanaal gebruikt. Op woensdag voor een gezamenlijke meeting wordt de gespreksagenda gedeeld. Via de agenda in Teams, plannen Fleur, Edine of Lotte de opdrachtgevers uit voor een meeting. Op donderdag ochtend vinden meetings plaats, mits anders wordt aangevraagd.

Communicatie met studenten onderling gebeurde via WhatsApp. Er is een appgroep aangemaakt, zodat hier alle informatie ook weer is terug te vinden. Vragen of opmerkingen die ook belangrijk zijn voor de opdrachtgever delen we in Teams.

Elke meeting wordt er van rol gewisseld, zodat we alle 3 een keer gespreksvoorzitter, notulist en tijdbewaker zijn en na afloop kunnen reflecteren hierop. Op deze manier is iedereen verantwoordelijk voor iets anders en kunnen we ons eigen leerproces verder ontwikkelen. Om structuur te bewaren, benaderen we onze begeleidende docent voor algemene vragen voor de groep via Lotte.

Het Lectoraat Healthy Region biedt ook een extern platform aan genaamd: Wiki. Dit platform biedt inhoudelijke documenten, informatie en vergelijkbare onderzoeken aan die van toepassing zijn op het onderwerp onderzoek naar de redenen van moeders.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de vragenlijst nader belicht per deelvraag. Dit wordt gedaan doormiddel van citaten. De vragenlijst is ingevuld door 55 respondenten.

De respondenten bestaan uit 55 moeders die hun kind minimaal 1 dagdeel in de week naar de opvangcentra in regio x brengt. Van deze groep werkt 98% en heeft ongeveer 1 op de 4 een migratieachtergrond.

Van alle moeders heeft 76% een partner, waarvan (op 2 partners na) alle partners werken. Ongeveer de helft van de respondenten heeft een mbo-opleiding als hoogste niveau behaald. Een kwart heeft een associate degree hbo of hoger. De overige respondenten gaf aan hun hoogst haalbare niveau liever niet te zeggen of had basisonderwijs als hoogste niveau.

Naast het geschoolde niveau is ook gevraagd naar het inkomen van de respondenten. Hierbij werd gevraagd naar het jaarlijks huiselijk inkomen. Omdat er rekening is gehouden met verschillend niveau van ouders, is er gevraagd naar een schatting van het jaarlijks inkomen. Hierbij stond in de vraag aangegeven dat de respondenten hun maandelijks inkomen konden berekenen door dit bedrag x 12 te delen, om zo een schatting te krijgen van het inkomen.

Het CBS spreekt van een lage-inkomensgrens van een huishouden met een laag inkomen of een huishouden met risico op armoede. Sinds 2020 ligt de grens voor een gezin met twee minderjarige kinderen op €2.110 en voor een éénoudergezin €1.680 euro (armoedefonds, z.d.). In dit onderzoek is hier het gemiddelde bedrag van genomen, wat uitkomt op €1.895. Dit is x 12 vermenigvuldigd, waardoor er ongeveer een jaarlijks inkomen van €22.740 ontstaat. Van de respondenten heeft bijna 22% een inkomen van €20.000 of minder en 20% een inkomen van €20.000 tot €30.000. Dit houdt in dat ongeveer 1 op de 3 van deze respondenten rond of onder de armoedegrens leeft.

4.1. Antwoorden deelvraag 1

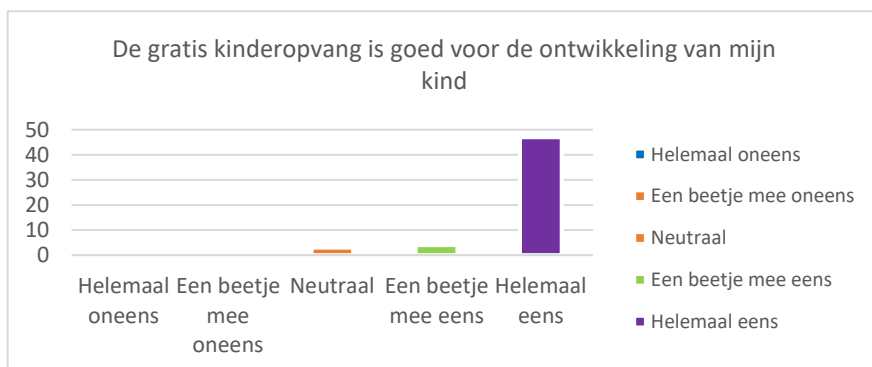
Welke beschreven bevorderende factoren uit het onderzoek Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen zien moeders terug in hun dagelijks leven?

4.1.1. Beweegredenen

Het eerste onderdeel van de vragenlijst ging over de beweegredenen om een kind te brengen naar de gratis kinderopvang. Deze vraag is gebaseerd op de bronnen Riksen-Walraven (2002), Roeters & Bucx (2018) en Hz Lectoraat Healthy Region (2023) en had als doel om ervaring van moeders te meten. 85% van de respondenten geven aan dat de gratis kinderopvang goed is voor de ontwikkeling van hun kind, zie figuur 3. Ook zegt 76% dat ze hun kind wegbrengen naar de gratis kinderopvang, omdat ze het belangrijk vinden dat hun kind al vroeg begint met ontwikkelen, zie bijlage III.

Figuur 3

Beweegredenen

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

Ontwikkeling van het kind

4.1.2. Ontwikkeling van het kind

Vervolgens is er ook uitgevraagd hoe de moeders de ontwikkeling van het kind ervaren, de resultaten zijn te zien in figuur 4. Zo ervaart 58% van de respondenten dat hun kind beter praat en een grotere woordenschat heeft sinds ze gebruik maken van de gratis kinderopvang. 29% van de respondenten zijn hier neutraal in.

Bij het onderdeel beweging ervaart 50% van de respondenten dat hun kind meer en beter beweegt sinds ze gebruiken maken van de gratis kinderopvang. 29% is het hier een beetje mee eens, en 16% reageert hier neutraal op.

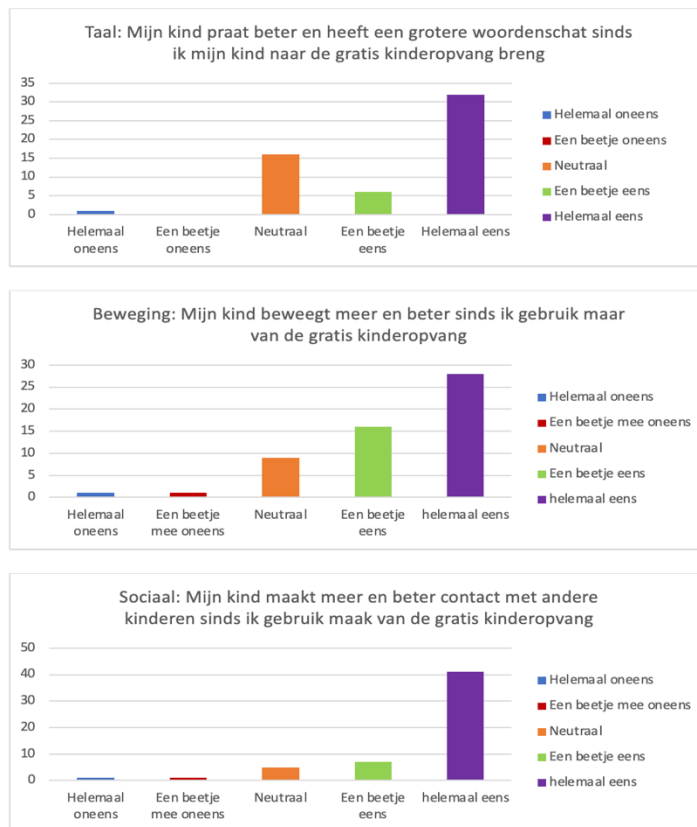
Op sociaal vlak is 74% van de respondenten het eens dat hun kind beter en meer contact maakt met andere kinderen sinds dat ze gebruik maken van de gratis kinderopvang. 12% is het er een beetje mee eens en 9% is hier neutraal over.

Ongeveer 1 op de 5 respondenten geeft aan dat sociale contacten voor het kind voor hen de belangrijkste reden is om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen, zie bijlage III onderdeel: arbeidsparticipatie en ervaring.

4.1.3. Arbeidsparticipatie en ervaring

Daarnaast komt er naar voren dat 83% van de respondenten het eens zijn dat ze meer gelijke kansen ervaren om te werken als ze hun kind naar de gratis kinderopvang brengen. Ook wordt er aangegeven dat werk en privé meer in balans is sinds dat er gebruik wordt gemaakt van de gratis kinderopvang. Er worden meer positieve gevoelens zoals kalmte, rust en geluk ervaren door 61% van de respondenten.

92% van de respondenten heeft een toelichting gegeven op de vraag wat voor hun de belangrijkste reden is dat ze hun kind naar de gratis kinderopvang brengen. Hier kwam naar voren dat ze hun kind brengen met als belangrijkste reden om de ontwikkeling van hun kind positief te vergroten. Zo zegt een moeder: “Dat ze meer ontwikkeld en leren samen spelen met andere kinderen en dingen sneller leert” en “Heel fijn dat mijn kind gratis naar de opvang mag komen en hij veel leert over omgang met andere kinderen en het aanbod en thema’s groot is, wat voor zijn ontwikkeling super is”. Ook geeft een moeder aan: “Vooral voor de ontwikkeling. Thuis heeft mijn kind niet genoeg uitdaging”.

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst Gratis Kinderopvang, HZ University of Applied Sciences.

Daarnaast geeft 42% aan, als toelichting op de vraag wat voor hen de belangrijkste reden is om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen is, dat zij (meer) zijn gaan werken sinds zij hun kind kunnen wegbrengen naar de gratis kinderopvang, zie figuur 5.

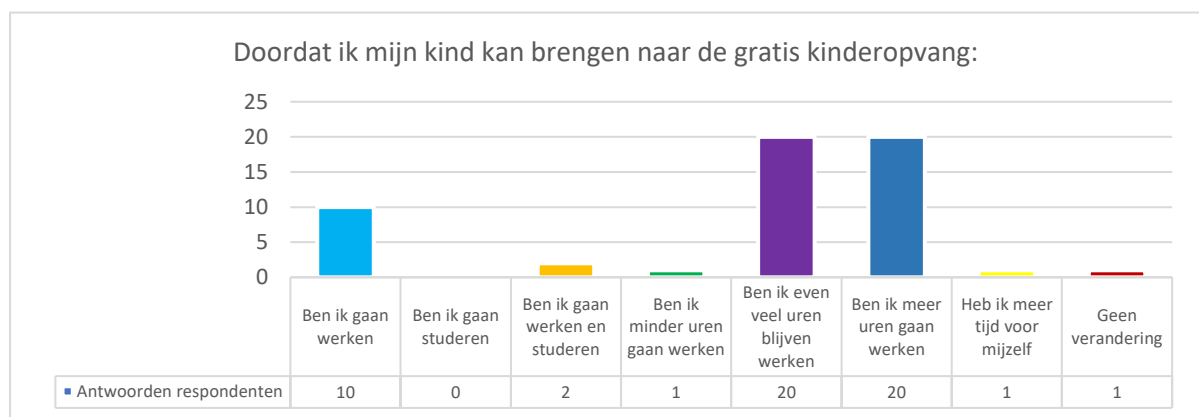
De respondenten geven daarbij ook aan dat zij hierdoor meer rust en balans vinden in het werk en privé leven, zie bijlage III.

36,4% is meer gaan werken sinds dat zij gebruik maken van de gratis kinderopvang. Bijna 20% is gaan werken sinds dat zij hun kind kunnen brengen naar de gratis kinderopvang.

1 op de 3 respondenten geeft aan dat de mogelijkheid om te kunnen werken, de belangrijkste reden is voor hen om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen. Dezelfde groep gaf aan dat hierbij de ontwikkeling van het kind ook meespeelt. Meerdere respondenten gaven aan dat hun kind thuis te weinig uitdaging heeft, zie figuur 5.

Figuur 5

Arbeidsparticipatie en ervaring

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

4.1.4. Kwaliteit van de opvang

Gericht op de kwaliteit van de opvang ervaart 78% van de respondenten dat vaste medewerkers op de groep van hun kind op de gratis kinderopvang wordt ervaren als een grote bevordering. Daarbij ervaart 83% dat er een veilige omgeving wordt gevormd voor hun kind door de medewerkers van de gratis kinderopvang, zie bijlage III.

Wanneer er wordt gekeken naar de ervaring gericht op (te) veel kinderen op de groep van hun eigen kind samen zitten bij de gratis kinderopvang zijn de meningen verdeeld. 41% van de respondenten is hier neutraal in, 10% vindt dit een kleine bevordering en 21% van de respondenten zien dit als een grote bevordering, zie bijlage III. Zo geeft een respondent aan: “Door de gratis kinderopvang is het aantal kinderen toegenomen, een zeer positieve ontwikkeling voor een kinderopvang aan de grens met België. Dit geeft de kinderopvang en de daar aan verbonden basisschool weer bestaansrecht. Kinderen gaan weer in hun eigen dorp naar school en niet meer net over de grens. Belangrijk voor leefbaarheid en contact tussen kinderen in een dorp”. En zegt een respondent: “Ik vind absoluut niet dat er te veel kinderen in de groep van mijn kind zitten. Heel fijn klein groepje: met één vaste leraar. Mega fijn juist!”

4.2. Antwoorden deelvraag 2

Welke beschreven belemmerende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen zien moeders terug in hun dagelijks leven?*

4.2.1. Beweegredenen

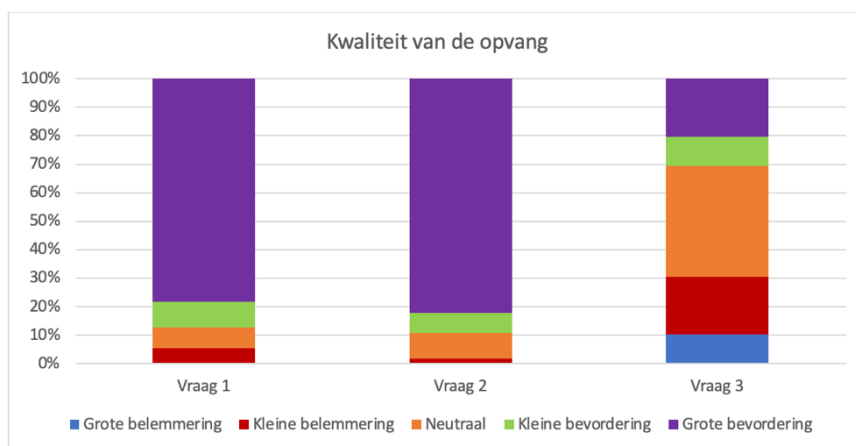
1 van de 55 respondenten is het helemaal oneens met de volgende stellingen: 'De gratis kinderopvang is goed voor de ontwikkeling van mijn kind' en 'Ik breng mijn kind naar de gratis kinderopvang omdat ik het belangrijk vind dat mijn kind al vroeg begint met ontwikkelen', zie figuur 3. Dit geldt ook voor de ontwikkeling van het kind gericht op taal, beweging en sociaal vlak. Daarnaast is 1 van de 55 respondenten het een beetje oneens met de stelling dat hun kind meer en beter beweegt en dat hun kind beter en meer contact maakt met andere kinderen sinds dat ze gebruik maken van de gratis kinderopvang, zie figuur 4.

4.2.1. Kwaliteit van de opvang

Vervolgens is er gevraagd naar wat de respondenten ervaren over de kwaliteit van de opvang, zie figuur 6. Gericht op de vaste medewerkers geven 3 van de 55 respondenten aan het een kleine belemmering te vinden dat er op de groep van hun kind niet altijd een vaste medewerker aanwezig is. Zo zegt een respondent hier het volgende over: "Mijn kind gaat nog maar een aantal weken, maar heeft bijna elke keer een andere juffrouw. Dit geeft mij en mijn kind onrust, want ze wordt steeds achtergelaten bij een vreemde. Gelukkig is ze bij het ophalen altijd vrolijk". Daarnaast geven meerdere respondenten aan dat het personeelstekort gevolgen heeft voor de gratis kinderopvang. Zo geeft een respondent aan dat opvang in Eede hierdoor regelmatig gesloten is en een andere respondent geeft aan dat sommige dagen onderdruk komen te staan door de combinatie van gratis en betalende dagdelen. Gericht op de veilige omgeving die medewerkers vormen geeft 1 respondent aan dit als een kleine belemmering te ervaren. Gericht op de groepsgrootte ervaart 33% van de respondenten het als een belemmering dat er (te) veel kinderen op de groep van hun kind samen zitten bij de gratis kinderopvang, zie figuur 6.

Figuur 6

Kwaliteit van de opvang

Vraag 1 Bij de gratis kinderopvang zijn er vaste medewerkers op de groep van mijn kind

Vraag 2 Ik ervaar dat de medewerkers van de gratis kinderopvang een veilige omgeving vormen voor mijn kind

Vraag 3 Ik ervaar dat er (te) veel kinderen op de groep van mijn kind samen zitten bij de gratis kinderopvang

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

4.2.3. Arbeidsparticipatie en ervaring

Tot slot de arbeidsparticipatie, zie bijlage III. Uit de vragenlijst komt naar voren dat geen enkele respondent aangeeft het (helemaal) oneens te zijn met de stelling dat hun werk en privé meer in balans is sinds dat er gebruik wordt gemaakt van de gratis kinderopvang. Daarnaast is het voor 5 respondenten niet belangrijk om net zoveel te werken als de partner. Ongeveer 1 op de 5 respondenten staan hier neutraal in. Ook geven 27% van de respondenten aan dat hun werk flexibel genoeg is om meer te gaan werken. Voor 4 respondenten speelt het gratis maken van de kinderopvang dan ook niet mee in de keuze om hun kind naar de opvang te brengen. Zo geven 1 op de 5 respondenten aan wel een netwerk van familie, vrienden of burens te hebben die opvang kunnen bieden. Ook op de gestelde vraag 'wat is voor u de belangrijkste reden dat u uw kind naar de gratis kinderopvang brengt?' geeft een respondent het volgende aan: "Ons kind gaat sowieso naar de kinderopvang, gratis of niet gratis". Daarnaast geven ongeveer 1 op de 5 respondenten aan de betaalde kinderopvang te duur te vinden omdat alles in het algemeen al duur genoeg is en sommige niet in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag in verband met persoonlijke omstandigheden. Zo zegt een respondent hier het volgende over: " Het geeft mij de ruimte om mijn kind meer naar de opvang te brengen omdat het financieel anders niet te doen is". Door het gebruik van de gratis kinderopvang geven de respondenten aan dat zij meer financiële ruimte hebben, ze meer gebruik kunnen maken van de opvang en hierdoor meer uren kunnen werken.

4.3. Antwoorden deelvraag 3

Welke bevorderende- en belemmerende factoren spelen volgens moeders een rol buiten de factoren uit het onderzoek Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen?

Naast de onderzochte belemmerende en bevorderende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen (2023)* werd er ook ruimte gegeven aan de respondenten om overige factoren die niet waren genoemd aan te geven.

4.3.1. Overige belemmerende factoren

Als belemmerende factoren werd benoemd dat er geen keuzevrijheid in opvanggroep als is, zie bijlage III. Hierbij gaat het voornamelijk over dagen dat er veel kinderen aanwezig zijn en de groep wordt gesplitst naargelang van de leeftijd van de kinderen.

Meerdere respondenten gaven als antwoord aan dat er een gebrek van een netwerk die hun kind kan opvangen is, zie bijlage III. Dit is voor hen voornamelijk een belemmerende factor op het moment dat er wel betaald moet worden voor de kinderopvang.

4.3.2. Overige bevorderende factoren

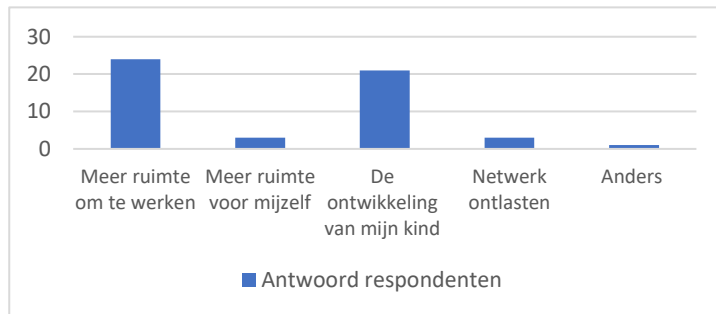
Als bevorderende factor gaven respondenten als andere redenen om hun kind naar de gratis opvang te brengen aan dat er de mogelijkheid om iets voor de maatschappij te doen, in de vorm van vrijwilligerswerk, is ontstaan sinds er gebruik wordt gemaakt van de gratis kinderopvang.

In de studie *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen (2023)* kwam naar voren dat een bevorderende factor het verkleinen van de overgang naar de basisschool is. Uit de resultaten van dit onderzoek komt ook naar voren dat de overgang naar de basisschool verkleinen voor het kind als bevorderende factor door meerdere respondenten wordt gezien, net als de mogelijkheid om op de gratis kinderopvang te kunnen avondeten, zie bijlage III.

De mindere belasting van het netwerk en gezin werd ook als bevorderende factor genoemd, zie figuur 7. Een van de respondenten gaf aan dat de partner door een Wajong heeft en door gebrek in de gezondheid niet de volledige zorg kan dragen voor het kind op het moment dat de moeder werkt.

Figuur 7

Overige beweegredenen

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

Daarnaast is een bevorderende factor de algemene leefbaarheid, blijkt uit onderzoek van Healthy Region (2023). In dit onderzoek waren een aantal open vragen opgenomen waar ruimte was voor extra bevorderende factoren die moeders ervaren, maar niet terug hadden gezien in de vragenlijst. Hieruit kwam naar voren dat als bevorderende factoren een verbetering van de leefbaarheid wordt ervaren. Een van de respondenten gaf aan:

Door de gratis kinderopvang is het aantal kinderen toegenomen, een zeer positieve ontwikkeling voor een kinderopvang aan de grens met België. Dit geeft de kinderopvang en de daaraan verbonden basisschool weer bestaansrecht. Kinderen gaan weer in hun eigen dorp naar school en niet meer net over de grens. Dit is belangrijk voor de leefbaarheid en contact tussen kinderen in het dorp.

4.4. Wat als de gratis kinderopvang stopt

In het rapport *Elke regio telt* (2023) werd al eerder onderzoek gedaan naar de leegloop in Zeeuws-Vlaanderen en werd er gemeld dat er een disbalans aan het ontstaan is die ongunstige effecten heeft op de arbeidsmarkt, deelname aan het Nederlandse onderwijs, voorzieningenniveau en de kwaliteit en kwantiteit van de kinderopvang in de grensstreek (RLi; ROB & RVS, 2023).

In *regio x* is er een proef gedaan om het aanbod voor de kinderopvang gelijk te trekken met het buurland. Hierbij is een stijging in het percentage van kinderen bij de kinderopvang met 50% te zien. Deze kinderen stroomden vervolgens ook door naar het basisonderwijs in Nederland (Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, 2019).

De bestaande literatuur en onderzoeken lieten weinig zien over de gevolgen van het stoppen van de gratis kinderopvang en het verschil in leefbaarheid op het moment dat de kinderopvang stopt. Hierom is besloten om als extra onderdeel te onderzoeken wat het voor de respondenten en hun kind betekent als de gratis kinderopvang stopt.

4.4.1. Wat betekent het voor moeders als de gratis kinderopvang stopt

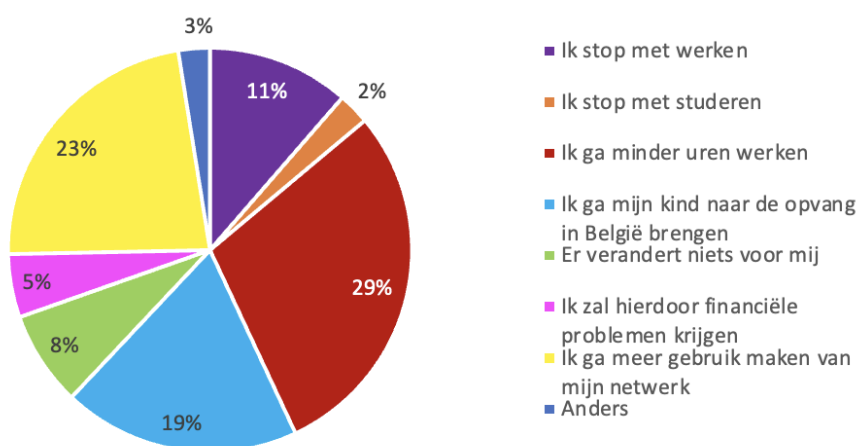
Aan de respondenten is de stelling: “wat betekent het voor u als de gratis kinderopvang stopt?” voorgelegd. Hierop konden de respondenten kiezen uit een aantal opties en was er bij de optie *anders* ruimte om eigen invulling te geven, te zien in figuur 8.

In de antwoorden die de respondenten gaven, is terug te zien dat ongeveer 1 op de 3 zegt minder uren te gaan werken. Ongeveer 1 op de 10 zegt te stoppen met werken of studeren. 1 op de 5 geeft aan meer gebruik te gaan maken van hun netwerk en 1 op de 5 geeft aan dat ze hun kind in België naar de opvang gaan brengen.

Dit resultaat laat zien dat moeders, of ouders in het algemeen, in staat zijn om hun kind een aantal kilometer verder naar de opvang te brengen door de financiële kostenpost die aan de kinderopvang hangt op het moment dat ze geen gebruik meer kunnen maken van de nu gratis kinderopvang. Er is een deel van de respondenten die daadwerkelijk in financiële problemen komt op het moment dat er moet worden betaald voor de opvang.

Figuur 8

Wat betekent het voor u als de gratis kinderopvang stopt?

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

4.4.2. Wat betekent het voor de kinderen als de gratis kinderopvang stopt

Naast de vraag wat het voor moeders betekent als de gratis kinderopvang stopt, is er ook een stelling in de vragenlijst opgenomen over of en wat dit voor effect heeft op de kinderen.

In figuur 9 is te zien dat er voor nog geen 1 op de 5 kinderen niets veranderd. Dat houdt dus ook in dat er voor ruim 4 op de 5 kinderen wél iets veranderd.

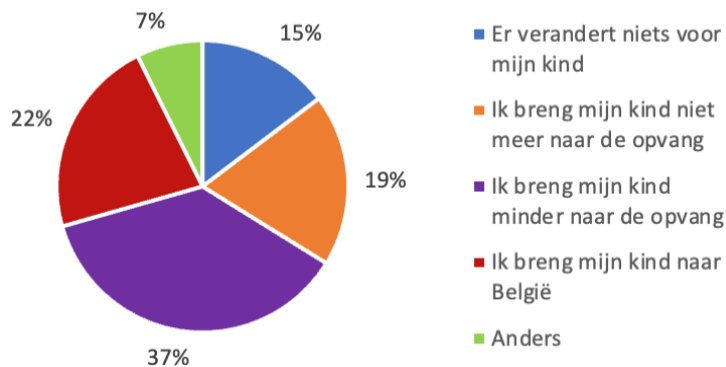
Voor 1 op de 5 kinderen betekent het stoppen van de gratis kinderopvang, dat ze niet meer naar de opvang worden gebracht. Voor bijna 2 op de 5 kinderen betekent dit dat ze minder naar de kinderopvang gaan. Samen is dit dus al meer dan de helft van de kinderen die minder of helemaal niet meer naar de opvang zullen gaan.

Dan is er ook nog een groep kinderen die naar de kinderopvang in België gaat. Dit is ongeveer 1 op de 5.

Tot slot is er nog een klein percentage waar iets *anders* voor geldt. In de uitleg die de respondenten hierbij konden geven kwam naar voren dat voor een aantal kinderen het stoppen van de gratis kinderopvang een probleem vormt, voornamelijk op mentaal gebied. Een moeder gaf aan dat het stoppen van de kinderopvang voor haar gevolgen heeft, maar voor haar kind betekent dat er een stuk vertrouwen voor haar wordt weggenomen en dat dit gevolgen geeft.

Figuur 9

Wat betekent het voor uw kind als de gratis kinderopvang stopt?

Opmerking. Gegevens afkomstig van Google Forms vragenlijst *Gratis Kinderopvang*, HZ University of Applied Sciences.

4.4.3. Wat betekent het voor de omgeving als de gratis kinderopvang stopt

Door de eerdere elementen uit dit onderzoek in combinatie met bovenstaande elementen, wordt zichtbaar dat de intentie van de moeders en de voorkeur voor het brengen van hun kind naar de opvang zeker ligt in een opvang die kwalitatief goed is *en* dichtbij. Hierbij moet wel rekening gehouden worden dat dit onderzoek zich uitsluitend heeft gefocust op moeders die gebruik maken van de gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen in *regio x*.

Uit de antwoorden van de respondenten en het percentage groei dat te zien is sinds de startgroepen in de kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen (Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, 2019) kan daarnaast ook worden afgeleid dat de leefbaarheid in het grensgebied is vergroot sinds er gebruik wordt gemaakt van gratis kinderopvang.

Uit dit extra element wordt duidelijk dat op het moment dat de gratis kinderopvang wegvalt, een groot deel van de mensen met kinderen in de leeftijd van de kinderopvang, woonachtig rond het grensgebied met België, ervoor kiezen om hun kind naar de opvang in België te brengen, minder naar de opvang brengen of helemaal niet meer naar de opvang brengen.

5. Discussie

Vergroten van de leefbaarheid en kansgelijkheid

In het hoofdstuk 4.3 werd als een overige bevorderende factor de leefbaarheid benoemd. Hierin gaf de respondent aan dat de leefbaarheid in de dorpen wordt vergroot doordat het aantal kinderen groter wordt dat in hun eigen dorp naar de opvang en vervolgens ook basisschool gaat. Het geeft de kleinere basisscholen en opvangcentra weer bestaansrecht. Dit komt ook terug in de studie van het HZ Healthy Region (2023). Doordat er in de pilot *gratis kinderopvang* in regio x niet wordt gekeken naar een inkomen, maar naar het postcodegebied, is er geen grens in wat ouders mogen verdienen om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen. Hiermee wordt de kansgelijkheid vergroot en het verschil in sociaal economische status verlaagt.

In hoofdstuk 2.4.2. wordt beschreven dat een van de manieren om armoede onder kinderen te bestrijden, het stimuleren van arbeidsparticipatie van hun moeders is. De armoede zou verdwijnen wanneer moeders werken en het creëren van gelijke kansen zorgt ervoor dat de cognitieve ontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd. Dit kan het beste door kwalitatieve kinderopvang- en educatie worden gedaan (Esping-Andersen, 2002).

In een meer recent onderzoek van Kippersluis en Zhang (2023) wordt geconcludeerd dat een mindere vorm van toegankelijke kinderopvang arbeidsparticipatie verlaagt en genderongelijkheid vergroot. In dit onderzoek is een stuk kansgelijkheid en ervaringen van moeders onderzocht. Hierbij werd de stelling: "Ik vind dat ik (en vrouwen in het algemeen) meer gelijke kansen heb om te werken als ik mijn kind naar de gratis kinderopvang kan brengen" aan de moeders voorgelegd. Ruim 4 op de 5 respondenten gaf aan het hier helemaal mee eens te zijn, zie bijlage III. Hieruit blijkt dat moeders ervaren dat het verschil in sociaal economische status wordt verminderd door de kinderopvang gratis te maken.

Vroegtijdige interventie op onderwijs- en ontwikkelingsachterstanden

Bijna 93% van de respondenten geeft aan dat ze ervaren dat de gratis kinderopvang goed is voor de ontwikkeling van hun kind. In hoofdstuk 2.3 staat in het theoretisch kader beschreven dat de kwaliteit van de kinderopvang sinds 2005 aan bepaalde eisen moet voldoen en dat kinderopvangorganisaties moeten investeren in de ontwikkelingsgebieden van het kind (Overheid Wettenbank, z.d.; NJI, z.d; Rijksoverheid, 2021).

In het theoretisch kader wordt als bevorderende factor beschreven dat de kwaliteit van de kinderopvang een belangrijke factor is om de ontwikkeling van kinderen te vergroten (Rixsen-Walraven, 2000). Een goede kwaliteit van de opvang buitenshuis, kan nog iets toevoegen aan de ontwikkeling van het kind.

Op basis van de kwaliteitseisen waar de Rijksoverheid, LRK en GGD op toe ziet binnen de kinderopvang, zijn er een drietal stellingen gemaakt op basis van de ontwikkelgebieden van het kind en in de vragenlijst opgenomen. Vervolgens is er onderzocht of respondenten een verschil zien in de ontwikkeling van het kind sinds ze gebruik maken van de gratis kinderopvang.

Op het gebied taal, dit wil zeggen dat hun kind beter praat en een grotere woordenschat heeft, ervaart 65% een positieve verandering. Op het gebied beweging ervaart bijna 61% dat hun kind meer en beter beweegt en 83% ervaart op sociaal gebied (het kind maakt meer en beter contact met andere kinderen) een positieve verandering.

Daarnaast werd ook gevraagd naar de ervaring van de respondenten op het gebied van de veilige omgeving die de pedagogische medewerkers voor hun kind creëren. Hierop gaf 90% van de respondenten aan dat ze dit zien als een bevordering, zie ook hoofdstuk 4.1.

Ongeveer 1 op de 4 kinderen van de respondenten heeft een migratieachtergrond. Het overgrote deel van de respondenten geeft aan positieve effecten te merken op ontwikkelingsgebieden, zie

figuur 4. Hieraan kunnen we zien dat vroegtijdig en preventief inhaken op de mogelijke achterstanden door kwalitatief goed onderwijs aan te bieden, zoals ook in het theoretisch kader wordt aangegeven, de mogelijke achterstand wordt verkleind, maar bovenal dat de kinderopvang essentieel is voor de ontwikkeling van kinderen.

Meer arbeidsparticipatie mogelijkheden

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wil de financiële zelfstandigheid van vrouwen vergroten (Rijksoverheid, 2022). Volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt het verschil tussen financiële zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen steeds minder, zie ook hoofdstuk 2.2. Hierin probeert de overheid meer te ondersteunen door onder andere tegemoet te komen in kosten voor de kinderopvang, maar geven daarnaast ook aan dat het ook belangrijk is dat werkgevers flexibel zijn in werkuren. Op basis van deze informatie werd de volgende stelling opgenomen in de vragenlijst: “Ik wil graag meer werken, maar dit kan niet omdat mijn werk niet flexibel genoeg is.” Het doel van deze stelling was om te meten of moeders dit in de praktijk ook daadwerkelijk zo ervaren. Hieruit blijkt dat 45% van de respondenten het met deze stelling eens zijn, 27% is het hier niet mee eens en 28% staat hier neutraal in, zie bijlage III.

In het onderzoek *Gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen* (2023) blijkt uit verschillende bronnen (Benedictus, 2022; Busse & Gathmann, 2015; Busse & Gathmann, 2018; Busse & Gathmann, 2020; Kok et al., 2020) dat er kritiek is op de groei van arbeidsparticipatie door kinderopvang aan te bieden. Dit zou voornamelijk plaats vinden bij vrouwen die al werkten en een hogere sociaal economische status hebben. De vrouwen dat nog niet deelnamen zouden volgens de bronnen dit niet ineens wel doen door het aanbieden van kinderopvang. De kans zou bestaan dat er een vergroting van kansgelijkheid zou worden gecreëerd.

Uit dit onderzoek blijkt dat van de respondenten bijna 20% aangaf dat ze, doordat ze gebruik mogen maken van de gratis kinderopvang, zijn gaan werken. Wat dus niet overeenkomt met wat de literatuur zegt. Daarnaast is ruim 35% meer uren gaan werken. Deze cijfers laten zien dat er een vergrote arbeidsparticipatie is ontstaan binnen de groep die gebruik maakt van de gratis kinderopvang, zie hoofdstuk 4.1. Uit de reacties die de respondenten gaven blijkt ook dat de moeders de kansgelijkheid door het aanbieden van gratis kinderopvang niet ervaren als een belemmering, maar juist als bevordering. 92% van de moeders vindt dat er meer gelijke kansen worden gecreëerd door het aanbieden van de gratis kinderopvang.

Kosten

In het theoretisch kader wordt beschreven dat kosten een belemmerende factor is voor ouders om hun kind naar de opvang te brengen. Doordat er in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van moeders die gebruik maken van de pilot *gratis kinderopvang* is deze factor weggenomen en is in theorie de kinderopvang toegankelijker geworden. Op basis van deze theorie is er een meerkeuzevraag ontwikkeld en opgenomen in de vragenlijst: “Wat betekent het voor u als de gratis kinderopvang stopt?”. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt dat 40% minder uren gaat werken of zelfs stopt met werken. 5% geeft aan financiële problemen te krijgen op het moment dat de gratis kinderopvang stopt, zie hoofdstuk 4.4. Dit laat zien dat de kosten voor de kinderopvang een belemmerende factor is voor het veel moeders.

R. Nieuwenhuis, socioloog verbonden aan Stockholm University en onderzoeker naar kinderopvangsystemen in Europa bevestigt in een interview dat het investeren in de kinderopvang loont. Hij stelt dat een soortgelijk model van kinderopvang in Zweden in Nederland implementeren duur is, maar dat je er op termijn ook economisch van profiteert.

Het model zorgt er niet alleen voor dat ouders makkelijker aan het werk kunnen, maar het creëert ook veel werk in de kinderopvang . . . Daar is kinderopvang ook voor niet-werkenden gegarandeerd . . . Dat maakt het ook als je tijdelijk werkloos bent makkelijker om weer aan

het werk te gaan. Dit draagt eraan bij dat het gebruik van kinderopvang in Zweden minder ongelijk is dan in Nederland. (Rösken, 2023).

Hoge urgentie in Zeeuws-Vlaanderen

Na de vragen over belemmerende en bevorderende factoren die moeders ervaren, zijn er ook vragen gesteld over wat ouders zouden gaan doen als de gratis kinderopvang stopt. De resultaten hiervan zijn te zien in hoofdstuk 4.3, figuur 3. Opvallend is dat bijna de helft van alle respondenten aangeeft dat ze minder uren gaan werken en ongeveer 1 op de 7 geeft aan zelfs te stoppen met werken. Daarnaast geeft 1 op de 3 van de respondenten aan hun kind naar de opvang in België te brengen. Dit komt overeen met wat in de multivariate analyse van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2014) en in de probleemomschrijving is geschetst: De kinderopvang loopt leeg op het moment dat er niet iets veranderd aan de hoge kosten die er nu voor staat. Voor maar 1 op de 10 verandert er niets. Op basis van deze informatie kan gesteld worden dat de urgentie van het probleem nog steeds groot is.

Personeelstekort en werkdruk

In het theoretisch kader wordt beschreven dat de kwaliteit van de kinderopvang volgens de wet aan een aantal eisen moet voldoen. Een van die eisen is een beroepskracht-kindratio, waarbij er een vast gezicht op de groep moet staan bij de kinderen (Velsink & Fotolia, 2016). Op basis van deze theorie is er aan de respondenten een stelling voorgelegd: "Bij de gratis kinderopvang zijn er vaste medewerkers op de groep van mijn kind". In de reacties van de respondenten zien we terug dat het overgrote deel, namelijk 87%, dit ervaart en ziet als een bevordering. Voornamelijk op de locatie in Eede wordt dit niet zo ervaren, wat overeenkomt met wat Roeters en Bucx (2018) beschrijven; "1 op de 10 ouders vindt dat er te veel gezichten zijn te zien op de groep", zie ook hoofdstuk 4.2. In het onderzoek *Gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen* (2023) wordt er door meerdere bronnen (Buckman, 2021; KZOV, 2023; Pelgrim, 2023) personeelstekort- en werkdruk als kritiekpunt benoemd voor het aanbieden van gratis kinderopvang. Voor 2 van de 3 locaties in dit onderzoek blijkt dat er geen personeelstekorten zijn.

6. Conclusies

6.1. Conclusie deelvraag 1

Welke beschreven bevorderende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* zien moeders terug in hun dagelijks leven?

Veel moeders vinden dat de gratis kinderopvang goed is de ontwikkeling van hun kind en dat het belangrijk is dat hun kind al vroeg kan beginnen met ontwikkelen. Voor het overgrote deel van de moeders staat de ontwikkeling van hun kind voorop wanneer zij hun kind brengen naar de gratis kinderopvang. Ze geven aan dat hun kind sneller vaardigheden ontwikkeld, meer activiteiten krijgt aangeboden en op de gratis kinderopvang uitdaging wordt geboden aan hun kind.

Daarnaast zijn er grotere kansen voor de respondenten om te gaan werken, sinds dat ze hun kind kunnen brengen naar de gratis kinderopvang. Dit heeft positieve effecten op het welzijn van de respondenten. Zij ervaren meer kalmte, rust en geluk. De respondenten geven aan dat ze meer balans kunnen ervaren in het vinden van rust in werk en privé. 20% van de respondenten is gaan werken sinds dat ze hun kind kunnen brengen naar de opvang en ruim 1 op de 3 is meer uren gaan werken, gemiddeld tussden de 8 en 24 uur. Ook is er een groep van 1 op de 3 respondenten die aangaf dat ze nu de mogelijkheid zien om te kunnen werken, sinds dat ze hun kind kunnen brengen naar de gratis kinderopvang.

De kwaliteit van de gratis kinderopvang speelt een belangrijke rol voor de respondenten. Een groot deel vindt het belangrijk dat er op de gratis kinderopvang een vaste medewerker op de groep van hun kind is. Zij ervaren dit als een grote bevordering. Daarnaast wordt het gezien als een veilige omgeving die de medewerkers creëren op de groep. Echter wordt er verschillend gekeken naar de grote van de groep van hun kind. Sommige respondenten zijn hier neutraal in, andere positief of negatief. Dit is per locatie verschillend.

Er kan dus geconcludeerd worden dat bevorderende factoren voor moeders zijn: kindontwikkeling, werk-privébalans, arbeidsparticipatie en kwaliteit van de kinderopvang.

6.2. Conclusie deelvraag 2

Welke beschreven belemmerende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* zien moeders terug in hun dagelijks leven?

Meer dan de helft van de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, gaf aan een deel van de beschreven belemmerende factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen* niet terug te zien in hun dagelijks leven. Echter kwam er een negatief punt naar voren wanneer er werd gevraagd naar de aanwezigheid van vaste medewerkers en de groepsgrootte, dit werd als een belemmering ervaren door een deel van de respondenten. Deze aanwezigheid van vaste medewerkers werd gekoppeld door de respondenten aan het personeelstekort.

Tot slot de arbeidsparticipatie. Een deel van de respondenten ervaart de flexibiliteit van hun werk om meer te gaan werken niet als een belemmering. Dit geldt ook voor de beschikbaarheid van een netwerk die opvang kan bieden. Echter worden de kosten van de kinderopvang wel als belemmering ervaren. Zo geven de respondenten aan dat alles in het algemeen al duur genoeg is en dat sommige respondenten niet in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag. Wel geven de respondenten aan dat zij door het gebruik van de gratis kinderopvang meer financiële ruimte hebben, ze meer gebruik kunnen maken van de opvang en hierdoor meer uren kunnen werken.

Belemmerende factoren van de gratis kinderopvang zijn dus de personeelstekorten. Op het moment dat de factor kosten wel om de hoek komen kijken, wordt dit door het overgrote deel ook als belemmerende factor ervaren.

6.3. Conclusie deelvraag 3

Welke beschreven bevorderende- en belemmerende factoren spelen volgens moeders een rol buiten de factoren uit het onderzoek *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen*?

Er werden naast de beschreven belemmerende en bevorderende factoren nog een aantal factoren benoemd door respondenten, zie antwoord deelvraag 3. De meest genoemde belemmerende factor blijkt een gebrek van een (gezond) netwerk dat het kind kan opvangen te zijn.

Als bevorderende factor is voornamelijk een verbetering van de leefbaarheid in *regio x* genoemd. Dit geeft de kinderopvang en de daaraan verbonden basisschool weer bestaansrecht. Kinderen gaan weer in hun eigen dorp naar school en niet meer net over de grens in België. Dit is belangrijk voor de leefbaarheid en contact tussen kinderen in het dorp.

Als extra onderdeel is er onderzocht wat het voor de respondenten en hun kind betekent als de gratis kinderopvang stopt. In de antwoorden die de respondenten gaven, is terug te zien dat ongeveer 1 op de 3 aangeeft minder uren te gaan werken. Ongeveer 1 op de 10 stopt met werken of studeren. 1 op de 5 geeft aan meer gebruik te gaan maken van hun netwerk en 1 op de 5 geeft aan dat ze hun kind in België naar de opvang gaan brengen, zie figuur 3. Voor 3 van de 5 kinderen betekent dit dat ze minder of niet meer naar de opvang zullen gaan, zie figuur 4.

6.5. Conclusie hoofdvraag

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke redenen hebben moeders die wonen in Zeeuws-Vlaanderen om hun kind naar de gratis kinderopvang in *regio x* te brengen?

Op basis van de literatuurstudie en de antwoorden die gegeven zijn op de uitgezette vragenlijst bij de moeders die gebruik maken van de gratis kinderopvang in *regio x*, kan er het volgende worden geconcludeerd:

Moeders ervaren de beschreven belemmerende factor kosten op dit moment niet, omdat de kinderopvang gratis wordt aangeboden. Op het moment dat deze factor wel aanwezig is, dus op het moment dat de kinderopvang wel betaald moet worden, wordt dit door het overgrote deel van de moeders inderdaad als een belemmering gezien. 1 op de 5 moeders geeft aan serieuze financiële problemen te krijgen, 1 op de 5 moeders geeft aan hun kind naar België naar de opvang te brengen en voor 3 van de 5 kinderen betekent dit dat ze minder of niet meer naar de kinderopvang zullen gaan. Dit terwijl de literatuur stelt dat kwalitatief goede kinderopvang bijdraagt aan de ontwikkeling van het kind.

Door de overheid worden een aantal eisen gesteld om de kwaliteit van de kinderopvang de waarborgen. In dit onderzoek is gebleken dat 92% van de moeders ervaren dat de kinderopvang bijdraagt aan de ontwikkeling van hun kind en ze voornamelijk op sociaal gebied de grootste voortgang zien, wat voor 1 op de 5 moeders een van de belangrijkste redenen is om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen.

Daarnaast blijkt uit de literatuur dat de kansgelijkheid en arbeidsparticipatie van vrouwen stijgt op het moment dat de kinderen naar de kinderopvang kunnen gaan. In dit onderzoek komt naar voren dat 83% van de moeders ervaart dat er meer gelijke kansen zijn voor hen om te werken op het moment dat de kinderopvang gratis is. Daarbij geeft ruim de helft van de moeders aan dat ze meer positieve gevoelens als kalmte, rust en geluk ervaren en een betere balans hebben in hun werk en privé sinds ze gebruik maken van de gratis kinderopvang, wat overeenkomt met wat de literatuur stelt.

Wat in het literatuuronderzoek naar voren komt is dat kinderopvang bijdraagt aan arbeidsparticipatie van moeders. Uit dit onderzoek blijkt dat voornamelijk het gratis aanbod hiertoe bijdraagt. Sinds het aanbod van de gratis kinderopvang, is ongeveer 1 op de 3 moeders meer uren gaan werken. 1 op de 5 moeders is überhaupt gaan werken sinds er gebruik gemaakt kan worden van de gratis kinderopvang. Daarbij gaf 1 op de 3 moeders aan dat de mogelijkheid om te kunnen werken de voornaamste reden is om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen is.

Er kan dus worden geconcludeerd dat redenen van moeders om hun kind naar de gratis kinderopvang in *regio x* te brengen zijn: de ontwikkeling van het kind, een betere werk-privé balans, grotere kans gelijkheid en arbeidsparticipatie en voornamelijk het geld dat nu niet besteed hoeft te worden aan de kinderopvang, waardoor het gezin meer financiële ruimte ervaart.

7. Aanbevelingen

7.1. Vervolgonderzoek

Uit dit onderzoek is gebleken dat kosten een belangrijke reden is voor moeders om hun kind naar de gratis kinderopvang te brengen. Om deze reden is het advies dan ook om een vervolgonderzoek te doen en hierbij te focussen op de economische en politieke factoren die van invloed zijn op gratis kinderopvang. Hierbij moet rekening worden gehouden met de wetten die gelden voor de kinderopvang, zoals het aantal medewerkers per aantal kinderen, etc.

Daarnaast is het advies om te kijken naar het systeem in België, die gratis kinderopvang als gunstige factor aanbiedt en vergelijkbare landen die zowel betaalbare als kwalitatief goede opvang aanbieden, zoals Scandinavische landen. Deze landen staan bekend om de kinderopvang waar is geïnvesteerd in ontwikkelprogramma's voor kinderen en scholing van personeel.

Het beoogde resultaat van het vervolgonderzoek is dat er wordt onderzocht hoe we in Nederland, maar specifiek in Zeeuws-Vlaanderen ervoor kunnen zorgen dat het systeem van de kinderopvang betaalbaar en/of gratis wordt. In een half jaar tijd zou het vervolgonderzoek hiernaar haalbaar moeten zijn, waarbij er gekeken kan worden naar al eerdere onderzoeken. Door gebruik te maken van studenten en mogelijk het vervolgonderzoek als afstudeerscriptie aan te bieden, is er geen budget nodig om het onderzoek verder op te pakken.

7.2. Aanbeveling beroepsproduct

Uit dit onderzoek is gebleken wat de beweegredenen van moeders zijn om hun kind naar de gratis kinderopvang in *regio x* te brengen. Een aantal voorbeelden van deze beweegredenen zijn een betere werk en privé balans, meer kansgelijkheid en meer financiële ruimte. Deze beweegredenen zijn binnen dit onderzoek verwerkt in een duidelijke en compacte infographic, waardoor duidelijk gemaakt kan worden waarom de kinderopvang in *regio x* gratis moet blijven en wat er gebeurt wanneer deze stopt. Als aanbeveling aan R. Vons willen wij dan ook meegeven om met de uitkomsten van dit onderzoek in de vorm van het beroepsproduct richting de gemeente en minister Gennip van Sociale zaken te gaan. Niet alleen in *regio x* is gratis kinderopvang van belang voor de ontwikkeling van kinderen en de arbeidsparticipatie van ouders, maar ook in de rest van Nederland.

7.3. Implementaties voor beroepsproduct

Het is van belang dat er actie wordt ondernomen met het beroepsproduct een infographic, om de impact van het aanbieden van gratis kinderopvang te kunnen delen. Hierin komt naar voren welke onderwerpen van belang zijn zoals in de discussie staat omschreven. Met deze uitgewerkte stappen kan R. Vons met andere samenwerkingsverbanden een statement maken naar zowel de gemeenten, regionale en landelijke overheid als Minister SZW/ van Gennip.

Fase 1: Presentatie voorbereiding

1. Presentatiestructuur bepalen:

- Ontwikkel een duidelijke structuur voor de presentatie, inclusief de belangrijkste punten gericht op het beroepsproduct, de infographic.

2. Oefensessies:

- Houd oefensessies om de presentatie vloeiend en overtuigend te laten verlopen.

Fase 2: Presentatie aan gemeenten, provincie en of Minister van SZW/Gennip

1. Afspraak plannen:

- Plan een formele afspraak met de gemeenten en of minister van Gennip om het beroepsproduct en of het rapport te presenteren.

2. Presentatie Leveren doormiddel van het beroepsproduct:

- Lever een professionele presentatie waarin de belangrijkste bevindingen, aanbevelingen en de impact op de kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen worden belicht aan de hand van het beroepsproduct.

Fase 3: Opvolging en Evaluatie

1. Follow-up strategie ontwikkelen:

- Bereid een plan voor follow-up voor, waaronder mogelijke vervolgstappen en verdere samenwerking van belang zijn.

2. Projectevaluatie:

- Evalueer het implementatieproces en identificeer leerpunten voor toekomstige beroepsproducten en of onderzoeken.

Bronnenlijst

- Abendroth, A. & Den Dulk, L. (2011). Work-life balance support in Europe. The impact of the state, workplace and family support on work-life balance satisfaction. In: *Work, Employment and Society*, 25(2).
https://www.researchgate.net/publication/227575934_Support_for_the_Work-Life_Balance_in_Europe_The_Impact_of_State_Workplace_and_Family_Support_on_Work-Life_Balance_Satisfaction
- Armoedefonds. (z.d.). *Armoede in Nederland – Lage-inkomensgrens?* Geraadpleegd op 14 december 2023, van <https://www.armoedefonds.nl/armoede/armoede-in-nederland/#:~:text=Sinds%202020%20ligt%20de%20grens,voor%20een%20éénoudergezin%201.680%20euro>.
- Baarda, D. B. (2019). *Dit is onderzoek!: handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Uitgeverij Noordhoff.
- Benedictus, J. (2022). *Gratis kinderopvang: cadeau of gamechanger?*. Geraadpleegd op 11 januari 2024, van <https://fd.nl/samenleving/1431347/gratis-kinderopvang-cadeau-of-gamechanger-hwc2caQsJ5Mv>
- Bennett, J. & Tayler, C. P. (2006). *Starting strong II. Early childhood education and care*. Parijs: oecd.
https://www.researchgate.net/publication/27468406_Starting_Strong_II_Early_Childhood_Education_and_Care
- Bokhorst, D. & Hemerijck, A. (2023) Nederland zou moeten experimenteren met publieke kinderopvang. *ESB Dossier*, 108(4827S), 71-75. Geraadpleegd op 17 november 2023, van https://esb.nu/wp-content/uploads/2023/11/D-071-075_KO_Bokhorst.pdf
- Bot, I. (2011). Loopt Zeeuws-Vlaanderen leeg? Een onderzoek naar de beleving van krimp door bewoners in Zeeuws-Vlaanderen. [Master scriptie, Utrecht University]. Student Theses Repository. Geraadpleegd op 6 november 2023, van <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/8519>
- Buckman, B. & Vroom, M. (2021) Gratis of niet gratis? *Management Kinderopvang*, 27 (8-21). Geraadpleegd op 11 januari 2024, van <https://link.springer.com/article/10.1007/s41190-021-0913-9>
- Buitenhek, E. (2023). Kinderopvang van bijna gratis naar helemaal goed. *ESB Dossier*, 108(4827S), 1-78. Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://esb.nu/wp-content/uploads/2023/11/Bladerpdf-dossKO-4827S-v3.pdf>
- Busse, A. & Gathmann, C. (2015). The Effects of Free Childcare on Labor Supply and Children. *Ökonomische Entwicklung - Theorie und Politik - Session: Children 2* (No. F07-V2). Geraadpleegd op 11 januari 2024, van https://www.econstor.eu/bitstream/10419/113078/1/VfS_2015_pid_770.pdf
- Busse, A. & Gathmann, C. (2018). Free Daycare and its Effects on Children and their Families. *SOEPpaper*, 958. Geraadpleegd op 11 januari 2024, van https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3169867
- Busse, A. & Gathmann, C. (2020). Free daycare policies, family choices and child

- development. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 179 (240-260). Geraadpleegd op 11 januari 2024, van <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167268120302857?via%3Dihub>
- CBS. (2008). *Formele en informele kinderopvang*. Geraadpleegd op 9 november 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2008/05/een-op-de-vijf-kinderen-naar-formele-kinderopvang-in-2006/formele-en-informele-kinderopvang>
- CBS. (2023, 5 oktober). *Kerncijfers wijken en buurten 2023*. Geraadpleegd op 26 oktober 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/85618NED?q=heikant%20hulst>
- CBS. (z.d.) *Woningmarktontwikkeling rondom het Groningenveld*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://longreads.cbs.nl/woningmarktontwikkelingen-groningenveld/conclusies/>
- CBS. (2023). *Ziekteverzuimpercentage; AZW branches*. StatLine. Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://azwstatline.cbs.nl/#/AZW/nl/navigatieScherm/thema?themaNr=24010>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022). *Emancipatiemonitor 2022*. Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://longreads.cbs.nl/emancipatiemonitor-2022/werken-en-zorgen/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015, 6 oktober). *Moeder doet meer aan opvoeding, ook als ze werkt*. Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/41/moeder-doet-meer-aan-opvoeding-ook-als-ze-werkt>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). *Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld. Eerste kwartaal van 1995 tot en met het tweede kwartaal van 2019*. Geraadpleegd op 6 november 2023, van <https://longreads.cbs.nl/woningmarktontwikkelingen-groningenveld/inleiding-2/>
- Centrum voor Jeugd en Gezin. (z.d.). *Ik als moeder*. Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://www.cjgleiden.nl/pagina/ouderschap/ik-als-ouder/ik-als-moeder/684245>
- Coördinatiegroep Kindvoorzieningen Zeeuws-Vlaanderen. (z.d.) *Gratis kinderopvang - kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen*. Geraadpleegd op 23 oktober 2023, van <https://www.kindinzeeuwsvlaanderen.nl/gratis-kinderopvang>
- Coördinatiegroep Kindvoorzieningen Zeeuws-Vlaanderen. (z.d.) *Startgroepen*. Geraadpleegd op 23 oktober 2023, van <https://www.kindinzeeuwsvlaanderen.nl/startgroepen#:~:text=Wat%20is%20een%20startgroep%3F,in%20kernen%20in%20de%20grensstreek>
- DPG Media Privacy Gate. (z.d.). Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/kinderopvang-grotendeels-gratis-nieuwe-kerncentrales-en-een-minister-voor-wonen-dit-staat-er-in-het-coalitieakkoord-van-rutte-iv~bcf7927e/>
- D66. (2022, 3 juli). *D66 hulst — onze mensen*. D66 Hulst. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://d66.nl/hulst/mensen/rienne-vons/>
- Esping-Andersen, G. (2002). A Child-Centred Social Investment Strategy. In G. Esping Andersen (Eds.), *Why We Need a New Welfare State*. (pp.26-67). Oxford University Press. Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://academic.oup.com/book/10668>

- Geers, M. (2018). Hoe denken ouders over de kinderopvang? *Sociaal Bestek*, 50, 36-37.
<https://doi.org/10.1007/s41196-018-0149-9>
- Herderscheê, G. & du Pré, R. (2021, 15 december). Kinderopvang grotendeels gratis, nieuwe kerncentrales en een minister voor wonen: dit staat er in het coalitieakkoord van Rutte IV. De Volkskrant. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/kinderopvang-grotendeels-gratis-nieuwe-kerncentrales-en-een-minister-voor-wonen-dit-staat-er-in-het-coalitieakkoord-van-rutte-iv~bcf7927e/>
- Heckman, J. J. (2000). *Policies to foster human capital*. *Research in economics*, 54, (3-56).
 doi:10.1006/reec.1999.0225
- HZ Lectoraat Healthy Region. (2023). *Gratis kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen*. Projecten Portfolio. Geraadpleegd op 5 oktober 2023, van https://projectenportfolio.nl/wiki/index.php/PR_00455
- HZ University of Applied Sciences. (2023, 29 september). *Healthy region*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://hz.nl/onderzoek/kenniscentra-lectoraten/healthy-region>
- Jaffee, S.R., Van Hulle, C., & Rodgers, J.L. (2011). Effects on Nonmaternal Care in the First 3 Years on Children's Academic Skills and Behavioral Functioning in Childhood and Early Adolescence: A Sibling Comparison Study. *Child Development*, volume 82(4), 1076-1091. Geraadpleegd op 10 november 2023, van https://www.researchgate.net/profile/Joe-Rodgers-2/publication/51224778_Effects_of_Nonmaternal_Care_in_the_First_3_Years_on_Children%27s_Academic_Skills_and_Behavioral_Functioning_in_Childhood_and_Early_Adolescence_A_Sibling_Comparison_Study/links/5c6c0ebf4585156b57080eeb/Effects-of-Nonmaternal-Care-in-the-First-3-Years-on-Childrens-Academic-Skills-and-Behavioral-Functioning-in-Childhood-and-Early-Adolescence-A-Sibling-Comparison-Study.pdf
- Kadastrale Kaart. (2023). *Nederland>>Gemeente Hulst>>Heikant*. Geraadpleegd op 29 oktober 2023, van <https://kadastralekaart.com/wijken/heikant-WK067705>
- Kadastrale Kaart. (2023). *Nederland>>Gemeente Hulst>>Heikant>>Buitengebied Heikant*. Geraadpleegd op 29 oktober 2023, van <https://kadastralekaart.com/buurtten/buitengebied-heikant-BU06770502>
- Kadastrale Kaart. (2023). *Nederland>>Gemeente Hulst>>Heikant>>Kern Heikant*. Geraadpleegd op 29 oktober 2023, van <https://kadastralekaart.com/buurtten/kern-heikant-BU06770501>
- Kennisplatform voor het onderwijs. (31 januari 2022) *kinderopvang*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://wij-leren.nl/kinderopvang.php#>
- Kind in Zeeuws-Vlaanderen. (2019). Infografic pilot en startgroepen kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen. Geraadpleegd op 5 oktober 2023, van [https://myhz.sharepoint.com/:b:/r/teams/GratisKinderopvangZeeuws-Vlaanderen/Shared%20Documents/General/presentaties%20en%20info/2022_09%20infographic%20pilot%20en%20startgroepen%20kind%20in%20zvl%20V4%20\(2\)-2.pdf?csf=1&web=1&e=WH55q3](https://myhz.sharepoint.com/:b:/r/teams/GratisKinderopvangZeeuws-Vlaanderen/Shared%20Documents/General/presentaties%20en%20info/2022_09%20infographic%20pilot%20en%20startgroepen%20kind%20in%20zvl%20V4%20(2)-2.pdf?csf=1&web=1&e=WH55q3)
- Kok, L., Schwartz, T., ter Weel, B. & Plantenga, J. (2020, 8 april). Naar een stabiel stelsel van

- kinderopvang. *SEO-rapport, 2020-13*. Geraadpleegd op 11 januari 2024, van <https://www.seo.nl/wp-content/uploads/2020/07/2020-13-Naar-een-stabiel-stelsel-van-kinderopvang.pdf>
- KZOV. (2023). *Kansen voor elk kind in Zeeuws-Vlaanderen*. Geraadpleegd op 11 januari 2024, van, https://projectenportfolio.nl/images/1/18/2022_09_infographic_pilot_en_startgroepen_kind_in_zvl_v4_%282%29-2.pdf
- Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK). (z.d.). Sardes. Geraadpleegd op 7 november 2023, van <https://www.monitorlkk.nl/>
- Lamb, M.E. (1998). Nonparental childcare: Context, quality, correlates, and consequences. In: W. Damon (Series Ed.) & I.E. Sigel & K.A. Renninger (Vol. Eds.), *Handbook of Child Psychology*, Vol. 4, Child psychology in practice (5th Ed., pp. 73-133). Wiley
- Loes. (z.d.). *Wat is het verschil tussen vaders en moeders?* Geraadpleegd op 8 november 2023, van <https://www.loes.nl/tips/ik-als-ouder/ouderschap/wat-is-het-verschil-tussen-vaders-en-moeders.html#:~:text=De%20moeders%20zorgen%20volgens%20onderzoek,tijd%20door%20met%20de%20kinderen>
- Lukkezen, J. (2023). Kinderopvang van bijna gratis naar helemaal goed. *ESB Dossier, 108(4827S)*, 1-78). Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://esb.nu/wp-content/uploads/2023/11/Bladerpdf-dossKO-4827S-v3.pdf>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2022, 17 maart). *Coalitieakkoord "Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst"*. Publicatie | Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rijksoverheid/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2021). *Kinderopvang: ontwikkeling kind centraal*. Kinderopvang | Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 7 november 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/kinderopvang-ontwikkeling-kind-centraal>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023, 20 juni). CPB en SCP: *Kabinetsplan kinderopvang heeft weinig effect op arbeidsparticipatie maar vergroot kansenongelijkheid*. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/06/21/cpb-en-scp-maatschappelijke-effecten-kabinetsplan-kinderopvang>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Opgroeien in een migratiecontext – opgroeien met een migratieverleden*. Geraadpleegd op 26 oktober 2023, van <https://www.nji.nl/culturele-diversiteit/opgroeien-in-een-migratiecontext>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.) *Verschillende vormen van kinderopvang*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.nji.nl/kinderopvang/verschillende-vormen-van-kinderopvang>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Werken aan kwaliteit van de kinderopvang*. Geraadpleegd op 7 november 2023, van <https://www.nji.nl/kinderopvang/werken-aan-kwaliteit#kwaliteitsmodel-riksen-walraven>

- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Wet kinderopvang*. Geraadpleegd op 7 november 2023, van <https://www.nji.nl/kinderopvang/wet-kinderopvang>
- Notten, N., Grunow, D & Verbakel, E. (2017). Social policies and families in stress. Gender and educational differences in work–family conflict from a European perspective. In: *Social Indicators Research*, 132(3). <https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-016-1344-z>
- Omroep Zeeland. (2022, 2 februari). *Onderwijs en kinderopvang: dit is waarom gratis kinderopvang zo belangrijk is*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/14395103/onderwijs-en-kinderopvang-dit-is-waarom-gratis-kinderopvang-zo-belangrijk-is>
- Overheid Wettenbank. (z.d.). *Wet Kinderopvang*. Geraadpleegd op 19 november 2023, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/2023-06-20#Hoofdstuk1>
- [Opvang locaties Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen] [plattegrond]. (2023). Google Maps. Geraadpleegd op 11 oktober 2023, van <https://www.kinderopvangzvl.nl/locaties/>
- Pelgrim, C. (2023). *Hoe haalbaar is bijna gratis kinderopvang? De zeven onzekerheden*. Geraadpleegd op 11 januari 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/05/12/hoe-haalbaar-is-bijna-gratis-kinderopvang-de-zeven-grootste-onzekerheden-a4164556>
- Projectgroep gratis kinderopvang. (2022). *Infographic pilot en startgroepen*. [infographic]. MyHZ.sharepoint. Geraadpleegd op 22 december 2023, van [https://myhz.sharepoint.com/teams/ProjectgroepGratisKinderopvang/Shared%20Documents/General/2022_09%20infographic%20pilot%20en%20startgroepen%20kind%20in%20zvl%20V4%20\(2\)-2%20\(1\).pdf](https://myhz.sharepoint.com/teams/ProjectgroepGratisKinderopvang/Shared%20Documents/General/2022_09%20infographic%20pilot%20en%20startgroepen%20kind%20in%20zvl%20V4%20(2)-2%20(1).pdf)
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, Raad voor het Openbaar Bestuur, Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. (30 maart 2023). *Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's*. (Adviesrapport). Den Haag. Digitale uitgave. Geraadpleegd op 5 oktober 2023, van <https://www.elkeregietelt.nl/publicaties/rapporten/2023/03/27/adviesrapport-rli-rob-rvs-elke-regio-telt>
- Rijksoverheid. (z.d.) *Karien van Gennip. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, viceminister-president*. Geraadpleegd op 19 november 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/karien-van-gennip>
- Rijksoverheid. (z.d.) *Kinderopvang*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/vraag-en-antwoord/soorten-kinderopvang>
- Rijksoverheid. (z.d.) *Kinderopvang: ontwikkeling kind centraal*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/kinderopvang-ontwikkeling-kind-centraal#:~:text=De%20ontwikkeling%20van%20het%20kind,hel%20basisonderwijs%20en%20de%20samenleving.>
- Riksen-Walraven, M. (2000, 18 februari). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*. (Oratiereeks). Vossiuspers AUP. Geraadpleegd op 8 november 2023, van https://pure.uva.nl/ws/files/2066500/33929_orRiksen_1_.pdf

- Robeyns, I. (2005). The capability approach: a theoretical survey. In: *Journal of Human Development*, 6(1). <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/146498805200034266>
- Roeters, A. & Bucx, F. (2018). Kijk op kinderopvang: *Hoe ouders denken over de betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van kinderopvang* (scp-publicatie 2018-21). Sociaal en Cultureel Planbureau. <http://dx.doi.org/10.48592/387>
- Roeters, A. & Craig, L. (2014). Part-time work, women's work-life conflict, and job satisfaction. A cross-national comparison of Australia, the Netherlands, Germany, Sweden, and the United Kingdom. In: *International Journal of Comparative Sociology*, 55(3). https://www.researchgate.net/publication/285699698_Part-time_work_women%27s_work-life_conflict_and_job_satisfaction_A_cross-national_comparison_of_Australia_the_Netherlands_Germany_Sweden_and_the_United_Kingdom
- Rösken, T. (2023, 21 juni). *Zweden bewijst waarom bijna gratis kinderopvang wél kan werken*. Nu.nl Geraadpleegd op 30 december 2023, van <https://www.nu.nl/economie/6269046/zweden-bewijst-waarom-bijna-gratis-kinderopvang-wel-kan-werken.html>
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2023, 21 juni). *CPB en SCP: kabinetsplan kinderopvang heeft weinig effect op arbeidsparticipatie maar vergroot kansenmogelijkheid*. Geraadpleegd op 26 september 2023, van <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/06/21/cpb-en-scp-maatschappelijke-effecten-kabinetsplan-kinderopvang>
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2014, september). *Krimp in de kinderopvang. Ouders over de kinderopvang en werk*. Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://repository.scp.nl/bitstream/handle/publications/565/Krimp%20in%20de%20kinderopvang.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- UNICEF. (2008). The child care transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries. In: *Innocenti Report Card 8*. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc8_eng.pdf
- Van Bostelen, E., Van Gerven, A., Hols, M.C.A.B., Lindemand, B.D., Rozema, M., Van Veen, D. & De Winter, F. (z.d.). *Internationaal vergelijkend onderzoek kinderopvang Een vergelijking met veel variabelen* (Eindrapportage). Capgemini Nederland BV. Geraadpleegd op 27 september 2023, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28447-140-b2.pdf>
- Van Kippensluis, H & Zhang, H. (2023). Verminderde toegang tot kinderopvang vergroot genderongelijkheid. *ESB Dossier*, 108(4827S), 1-78). Geraadpleegd op 16 november 2023, van <https://esb.nu/wp-content/uploads/2023/11/Bladerpdf-dossKO-4827S-v3.pdf>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.). Raadgever Bevolkingskrimp. Geraadpleegd op 6 november 2023, van <https://vng.nl/artikelen/raadgever-bevolkingskrimp#:~:text=In%20krimp gemeenten%20daalt%20het%20aantal,en%20leefbaarheid%20in%20deze%20gemeenten>
- Verken je Geest. (2019, 14 juni). *De verschillende rollen binnen het gezin*. Geraadpleegd op 8

- november 2023, van https://verkenjegeest.com/de-verschillende-rollen-binnen-het-gezin/#google_vignette
- Velsink, M., Fotolia. (2016). 21 x nieuwe kwaliteit in de kinderopvang. *management kinderopvang* 22, 30–33. <https://doi-org.ezproxy.hz.nl/10.1007/s41190-016-076-2>
- Volling, B.L. & Feagans, L.V. (1995). Infant Day Care and Children’s Social Competence. *Infant Behavior and Development*, 18 (177-188). Geraadpleegd op 10 november 2023, van <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0163638395900470>
- Van Bijsterveld, W. (2023). *Statistieken buurt Buitengebied Sas van Gent* [Illustratie]. AlleCijfers.nl. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van <https://allecijfers.nl/buurt/buitengebied-sas-van-gent-terneuzen/>
- Van Bijsterveld, W. (2023). *Statistieken buurt Buitengebied Sas van Gent* . AlleCijfers.nl. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van <https://allecijfers.nl/buurt/buitengebied-sas-van-gent-terneuzen/>
- Van Bijsterveld, W. (2023). *Statistieken buurt Eede* [Illustratie]. AlleCijfers.nl. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van <https://allecijfers.nl/buurt/eede-sluis/>
- Van Bijsterveld, W. (2023). *Statistieken buurt Eede*. AlleCijfers.nl. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van <https://allecijfers.nl/buurt/eede-sluis/>
- Van Bijsterveld, W. (2023). *Statistieken woonplaats Eede*. AlleCijfers.nl. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van <https://allecijfers.nl/woonplaats/eede/#:~:text=Woonplaats%20Eede%20heeft%20afgerond%20een,zijn%20in%20totaal%20459%20woningen>
- Van de Weijenberg, A. (2023). Hoe moet het verder? *Beheer kinderopvang* 29, 8–12. <https://doi.org/10.1007/s41190-023-1718-9>
- Velsink, M., Fotolia. (2016). 21 x nieuwe kwaliteit in de kinderopvang. *Management kinderopvang* 22, 30–33. <https://doi-org.ezproxy.hz.nl/10.1007/s41190-016-076-2>
- Volling, B.L. & Feagans, L.V. (1995). Infant Day Care and Children’s Social Competence. *Infant Behavior and Development*, 18 (177-188). Geraadpleegd op 10 november 2023, van <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0163638395900470>
- Wiesman, A. (2021). Wat willen ouders? *Management Kinderopvang*, 27, 52-54. <https://doi.org/10.1007/s41190-021-0879-7>
- WOMEN Inc. (2020). *Advies tot hervorming kinderopvangstelsel. Goede kinderopvang, (zo goed als) gratis, zonder gedoe en voor alle kinderen*. Geraadpleegd op 20 november 2023, van <https://www.womeninc.nl/wp-content/uploads/2020/10/Rekenmodel-Kinderopvang-WOMEN-Inc.pdf>
- WOMEN Inc. (2020). *Investeren in de kinderopvang loont*. Womeninc.nl. Geraadpleegd op 20 november 2023, van <https://www.womeninc.nl/actueel/investeren-in-kinderopvang-loont>

WOMEN Inc. & Direct Research (2020). *Het werkt niet*. [Infographic] <https://www.womeninc.nl/het-werk-niet/wp-content/uploads/sites/17/2020/10/Infographic-Het-Werkt-Niet-met-links-1.pdf>

WOMEN Inc. & Direct Research. (2020). *Het werkt niet*. Womeninc.nl. Geraadpleegd op 20 november 2023, van <https://www.womeninc.nl/het-werk-niet/wpcontent/uploads/sites/17/2020/10/Rapportage-WOMEN-Inc.-Onderzoek-Zo-werkt-het-2020229-DEF-15-9-2020-1.pdf>

Yerkes, M.A. & Den Dulk, L. (2015). Arbeid-en-zorgbeleid in de participatiesamenleving. Een vergroting van de mogelijkheden? In: *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 31(4). <https://pure.eur.nl/en/publications/arbeid-en-zorgbeleid-in-de-participatiesamenleving-een-vergroting>

Bijlagen

Bijlage I – Achtergrondinformatie regio x

Over Heikant

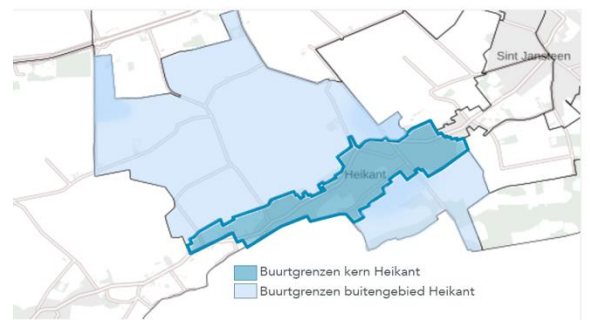
Volgens de meest recente cijfers, telt gemeente Heikant een totaal aantal inwoners van 1.155 (CBS, 2023). Het gebied wordt verdeeld in twee gebieden, zie afbeelding 1. Het kerngebied, wat 1.105 inwoners telt, verspreid over 485 huishoudens. Het buitengebied telt slechts 50 inwoners, verspreid over 20 huishoudens. Procentueel zijn de meerpersoonshuishoudens zonder inwonende kinderen met 39% het best vertegenwoordigd. Hierna volgen de meerpersoonshuishoudens met inwonende kinderen met 36% en de eenpersoonshuishoudens met 25%, zie Figuur 10. Hoe de leeftijden zijn verdeeld in het gebied is te zien in Figuur 11.

Heikant heeft in verhouding met andere Nederlandse wijken een erg hoog percentage westerse migranten. 34% van de bewoners wordt gekenmerkt door een westerse migratieachtergrond. Onder westerse migratieachtergrond wordt volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2016) verstaan: "Persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en Indonesië en Japan."

Het percentage niet-westerse migranten wat volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2016) wordt gedefinieerd als: "Persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije." bedraagt 2% en 64% van de bewoners heeft geen migratieachtergrond. Kinderen die tot de derde generatie behoren, hebben volgens de officiële definitie geen migratieachtergrond (Nederlands Jeugdinstituut, z.d).

Afbeelding 1

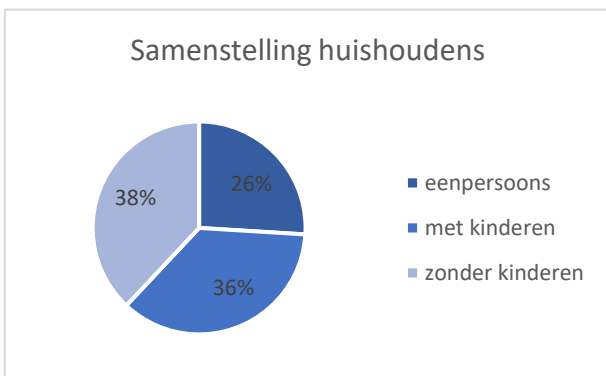
Grensgebieden Heikant^a

^aKadastraleKaart(z.d.)

Figuur 10

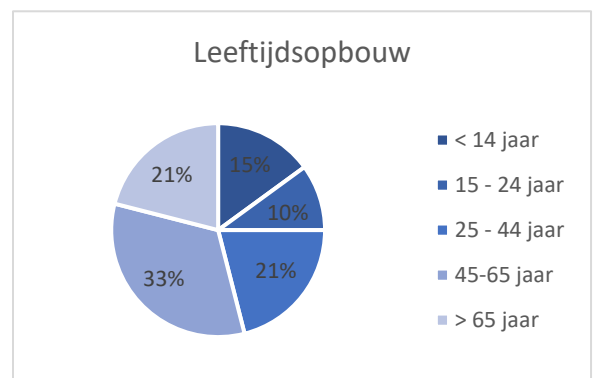
Samenstelling huishoudens Heikant^a

^aKadastraleKaart(z.d.)

Figuur 11

Leeftijdsopbouw inwoners Heikant^a

^aKadastraleKaart(z.d.)

Over Sas van Gent

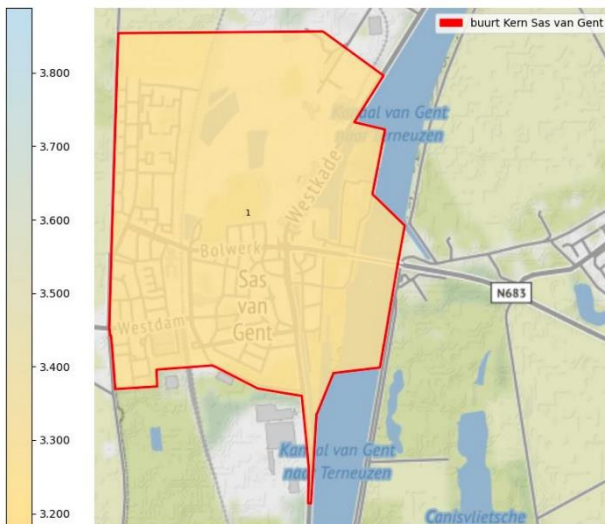
In figuur 12 is het gebied “Sas van Gent” te zien. Van Bijsterveld (2023) geeft de volgende informatie over Sas van Gent. Hier wonen rond de 3.535 mensen. Dit is afgenomen in vergelijking met 2013 waarbij er 3.655 mensen woonde in Sas van Gent. Hiervan zijn 1.765 man en 1.770 vrouw.

De meeste inwoners van Sas van Gent zijn tussen de 45 en 65 jaar, ook zijn er 465 kinderen tussen de 0 en 15 jaar. Hierbij is er 89% bewoond en telt Sas van Gent 1.890 woningen waarvan 89% eensgezins zijn en 11% meersgezins zijn. Ook is terug te zien in de cijfers dat 38,6% is getrouwd, 11,3% is gescheiden en 43,4% niet getrouwd is.

De migratieachtergrond in Sas van Gent is 84,4% westers, 4% Turks, 1,8% Marokkaans, 0,9% Antilliaans, 0,9% Surinaams en 7,9% overige. Het opleidingsniveau is verdeeld in drie groepen tussen de leeftijden 15 en 75 jaar. Zo is 44,3% middelbaar opgeleid, 44,3% laag opgeleid en als laatste 11,4% hoog opgeleid in Sas van Gent.

Figuur 12

Gebied Sas van Gent

Kaart van de wijk Kern Sas van Gent met het aantal inwoners per buurt in 2023, AlleCijfers.nl.
© Kaartdata van het CBS & ESRI Nederland, kaartachtergrond van Stamen & OSM.

Opmerking. Overgenomen uit *Aantal inwoners op de kaart van de buurt Kern Sas van Gent* door W. van Bijsterveld, 2023 (<https://allecijfers.nl/buurt/buitengebied-sas-van-gent-terneuzen/>).

Copyright z.d., CBS & ESRI Nederland, Stamen & OSM

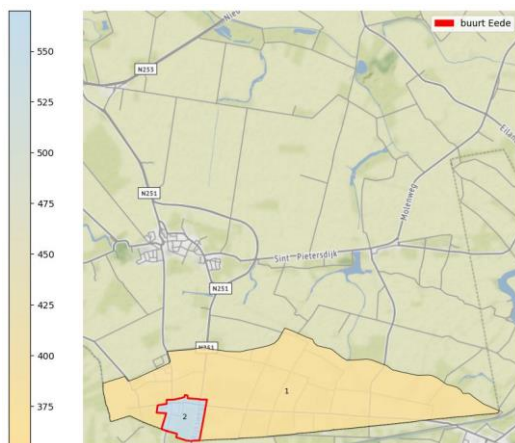
Over Eede

Van Bijsterveld (2023) geeft de volgende informatie weer over Eede: Vanaf 202 is er een stijging op te merken in het aantal inwoners. In het jaar 2023 ligt dit getal op 967 inwoners, waarvan er 486 personen mannelijk zijn en 487 personen vrouwelijk. Deze getallen zijn afgerond waardoor de optelling licht afwijkt van het totaal aantal inwoners. In Eede is de leeftijdscategorie van 45-65-jarigen het grootst. Gevolgd door 65-plussers en 25-45-jarigen. Daarna volgen de 0-15-jarigen met een aantal inwoners van 155. Hierbij is sinds 2018 een stijging terug te zien in het aantal geboortes. Het aantal inwoners tussen de leeftijdscategorie van 15-25 jarigen zijn het laagst.

In Eede zijn in totaal 459 woningen terug te vinden waarvan meer dan de helft vrijstaande woningen zijn. Van alle woningen is 99% eengezins en 1% meergezins. Verder zijn er 433 huishoudens terug te vinden, waarvan 44% ongehuwd is en 43,8% getrouwd is. Daarnaast is 7,4% gescheiden en 4.7% verweduwd. Binnen deze huishoudens zijn verschillende migratieachtergronden terug te vinden. Zo is 96% westers en worden de overige procenten aangevuld met achtergrond uit Marokko, de Antillen, Suriname, Turkije en overige landen, zie Figuur 14. In Eede is 35,1% hoog opgeleid, heeft 40,2% van de inwoners een middelbaar opleidingsniveau en is 24,7% laag opgeleid. Hierdoor ligt het gemiddelde inkomen per inwoner op een bedrag van €23.160.

Figuur 13

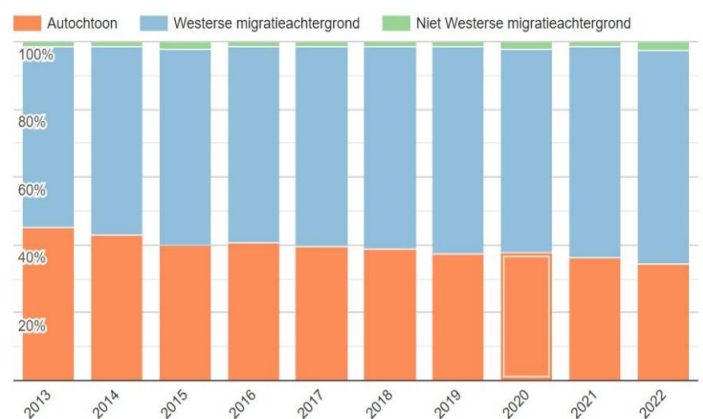
Aantal inwoners op de kaart van de buurt Eede

Opmerking. Overgenomen uit *Aantal inwoners op de kaart van de buurt Eede* W. van Bijsterveld, 2023 (<https://allecijfers.nl/buurt/eede-sluis/>). Copyright z.d., CBS & ESRI Nederland, Stamen & OSM

Figuur 14

Autochtoon of migratieachtergrond Eede

Autochtoon of migratieachtergrond in de woonplaats Eede, 2013 tot en met 2022. Verdeling van de bevolking naar autochtoon, migratie Westers en migratie niet Westers.

Opmerking. Overgenomen uit *Autochtoon of migratieachtergrond* W. van Bijsterveld, 2023 (<https://allecijfers.nl/woonplaats/eede/#:~:text=Woonplaats%20Eede%20heeft%20afgerond%20een,zijn%20in%20totaal%20459%20woningen>). Copyright 2023, AlleCijfers.nl

Vlissingen, December 2023,

Geachte ouders/verzorgers,

Wij zijn drie studenten van de Hogeschool Zeeland die de opleiding pedagogiek en social work volgen. Voor onze opleiding doen wij in samenwerking met Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen en het HZ Lectoraat Health Region onderzoek naar wat de beweegredenen zijn van ouders om hun kind naar de gratis kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen te brengen, waarbij wij ons focussen op moeders. Met dit onderzoek willen wij doormiddel van een korte vragenlijst inzicht krijgen in uw ervaring en mening rondom het onderwerp gratis kinderopvang.

U maakt gebruik van de pilot gratis kinderopvang. De uitkomst van deze vragenlijst speelt een belangrijke rol in het al dan niet voortbestaan van de pilot Gratis Kinderopvang, daarom hopen we van harte dat u de vragenlijst wilt invullen.

Tijdens het invullen van de **vragenlijst blijft u volledig anoniem. De resultaten zijn alleen bedoeld voor dit onderzoek en zullen niet met derden worden gedeeld.** Dit zorgt er voor dat het onderzoek niet te herleiden is naar u. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 6 tot 8 minuten duren en staat open tot 8 december 2023.

Wij willen u bedanken voor het invullen van de vragenlijst en wensen u veel succes met het invullen. We hopen op een grote respons.

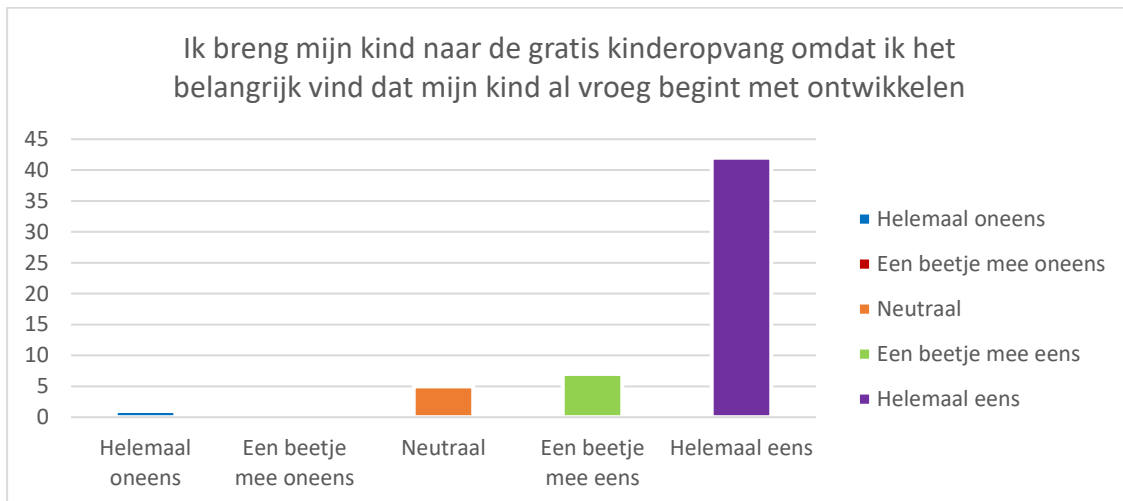
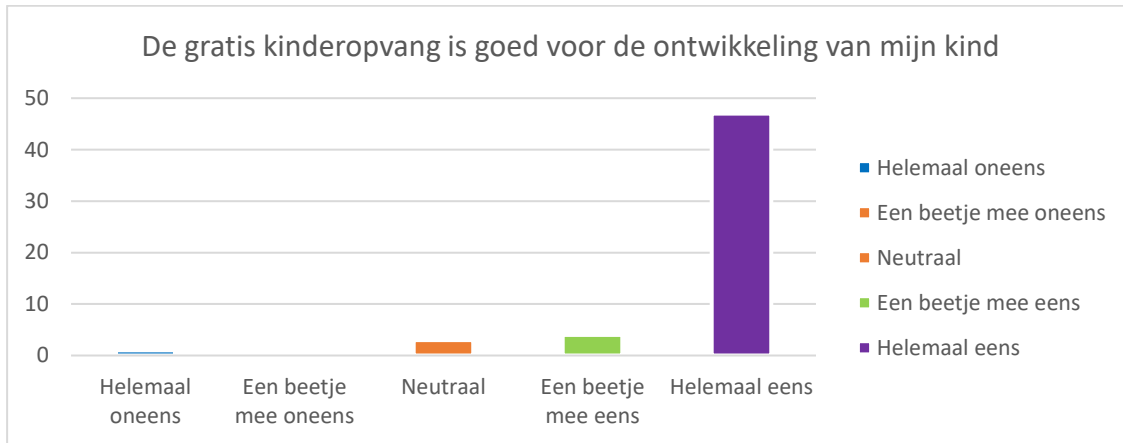
Wanneer u de vragenlijst invult en uw emailadres achterlaat ontvangt u een attentie.

Met vriendelijke groet,
Namens de studenten van de HZ;
Fleur, Lotte en Edine

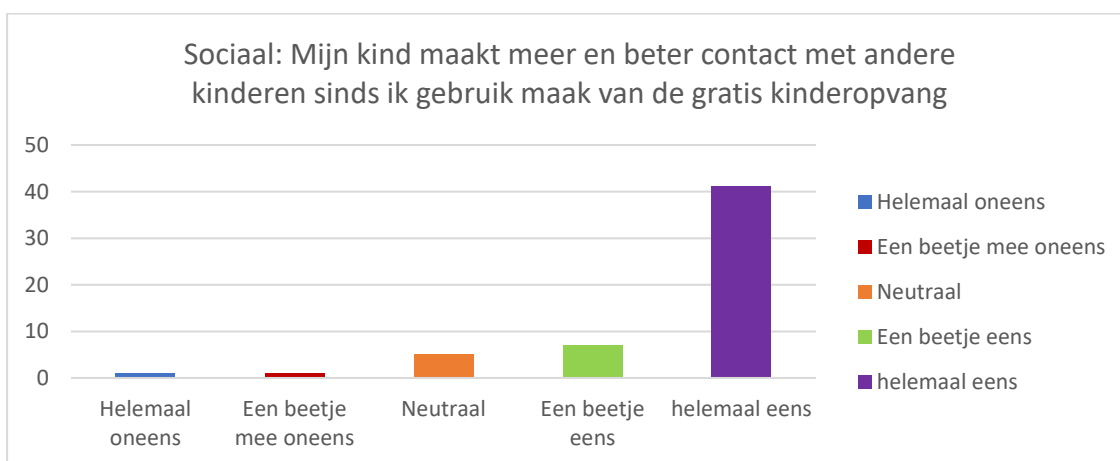
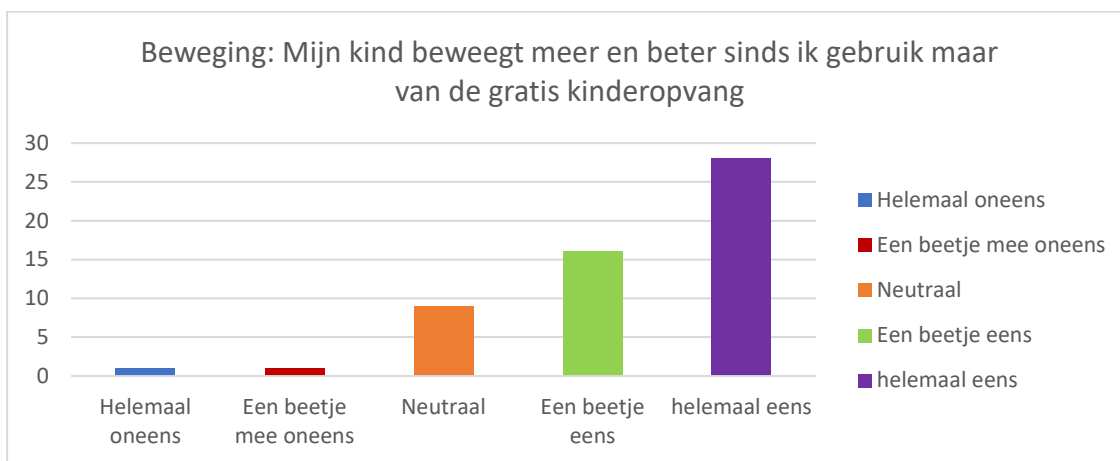
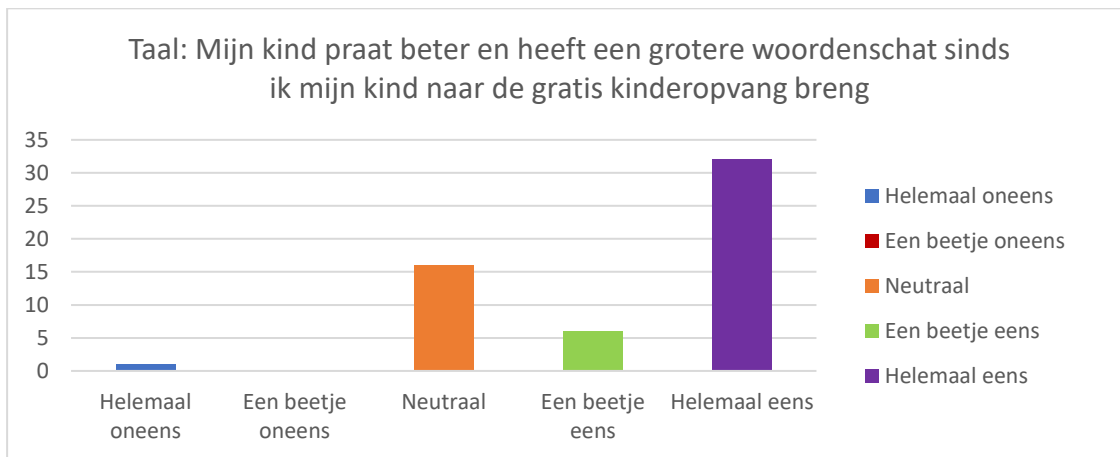

Bijlage III – Vragenlijst gratis kinderopvang

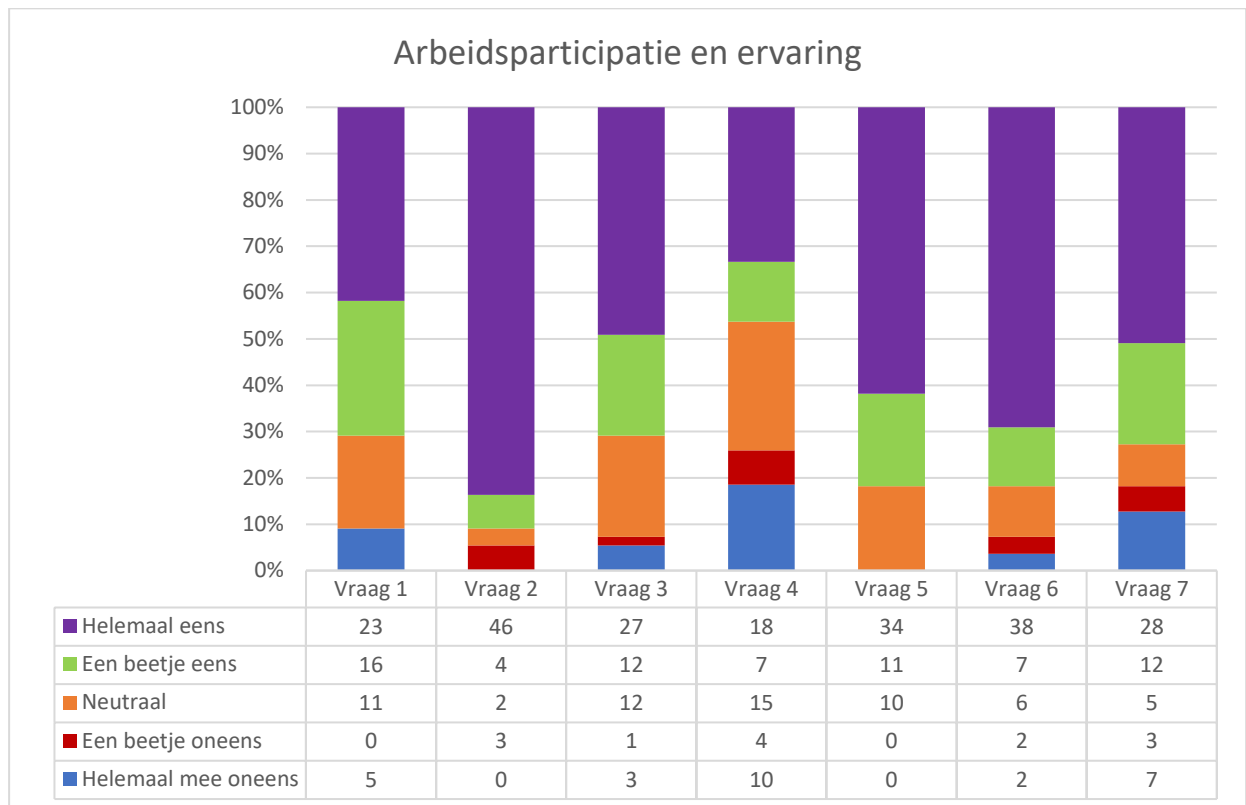
Onderdeel: Bewegredenen

Onderdeel: Ontwikkeling van uw kind

Onderdeel: Arbeidsparticipatie en ervaring

Vraag 1 Ik vind het belangrijk dat ik net zo veel werk als mijn partner

Vraag 2 Ik vind dat ik (en vrouwen in het algemeen) meer gelijke kansen heb om te werken als ik mijn kind naar de gratis kinderopvang kan brengen

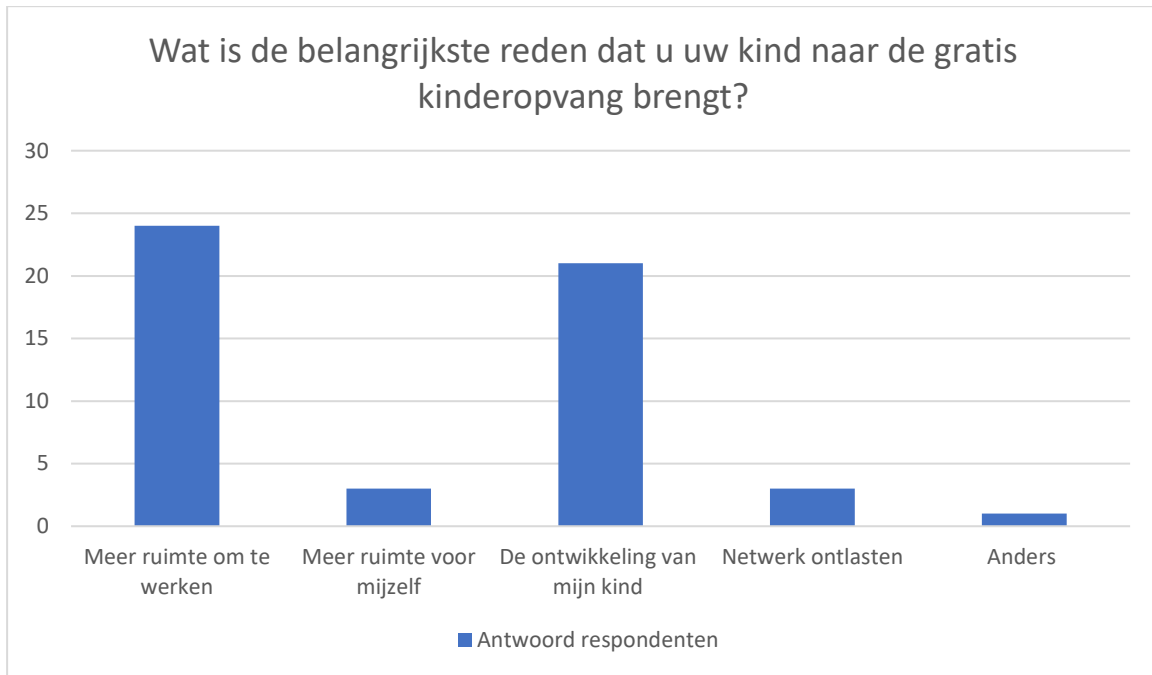
Vraag 3 Ik denk erover om een studie te gaan doen of te gaan werken als de kinderopvang gratis blijft

Vraag 4 Ik wil graag meer werken, maar dit kan niet doordat mijn werk niet flexibel genoeg is

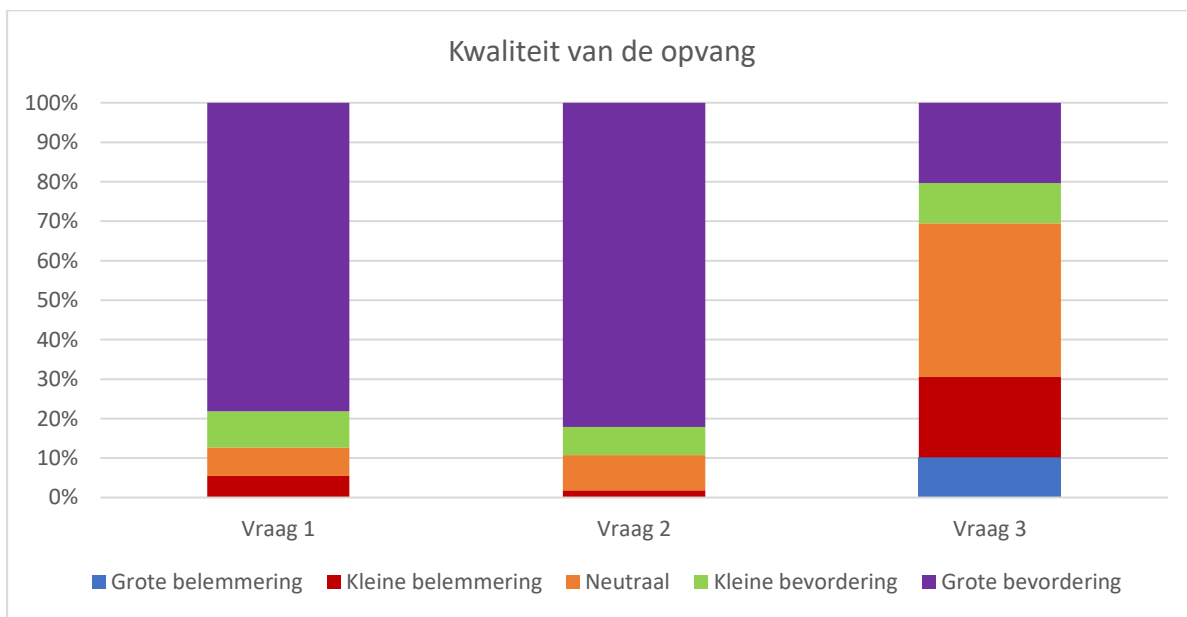
Vraag 5 Mijn werk en privé is meer in balans sinds ik gebruik maak van de gratis kinderopvang. Ik ervaar meer positieve gevoelens zoals kalmte, rust en geluk

Vraag 6 Het gratis maken van de kinderopvang speelt voor mij mee in de keuze om mijn kind te brengen naar de opvang

Vraag 7 Ik breng mijn kind naar de opvang omdat ik in mijn netwerk geen familie/vrienden/buren/etc. heb die opvang kunnen bieden aan mijn kind

Onderdeel: Kwaliteit van de opvang

Vraag 1 Bij de gratis kinderopvang zijn er vaste medewerkers op de groep van mijn kind

Vraag 2 Ik ervaar dat de medewerkers van de gratis kinderopvang een veilige omgeving vormen voor mijn kind

Vraag 3 Ik ervaar dat er (te) veel kinderen op de groep van mijn kind samen zitten bij de gratis kinderopvang

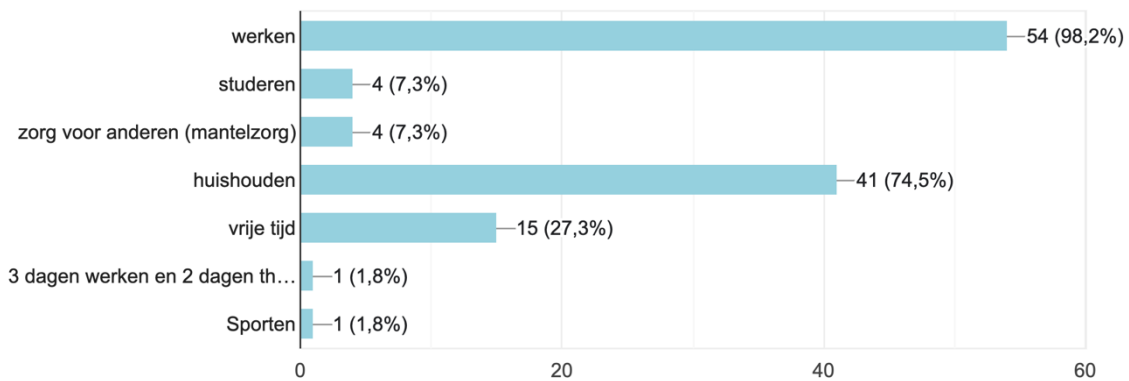
Ervaart u nog andere belemmeringen of bevorderingen dan hierboven genoemd? Zo ja, kunt u deze toelichten?

Antwoorden zijn opgenomen in de analyse van deelvraag 3

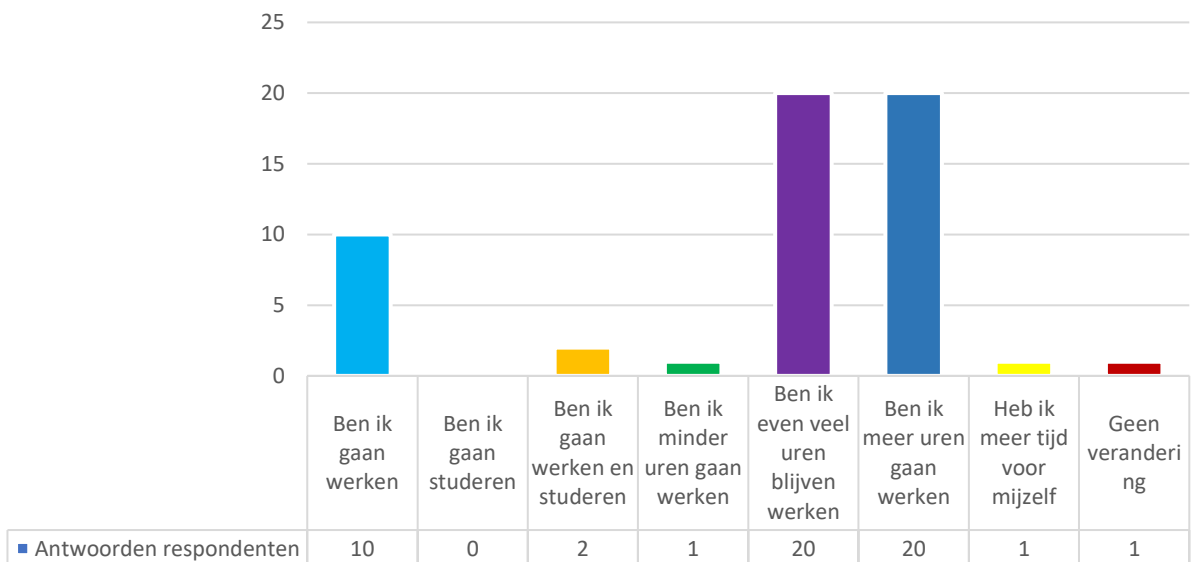
Onderdeel: dagelijkse bezigheid

Geef aan welke stelling voor u passend is, er zijn meerdere opties mogelijk. In mijn dagelijks leven doe ik het volgende:

55 antwoorden

Doordat ik mijn kind kan brengen naar de gratis kinderopvang:

A

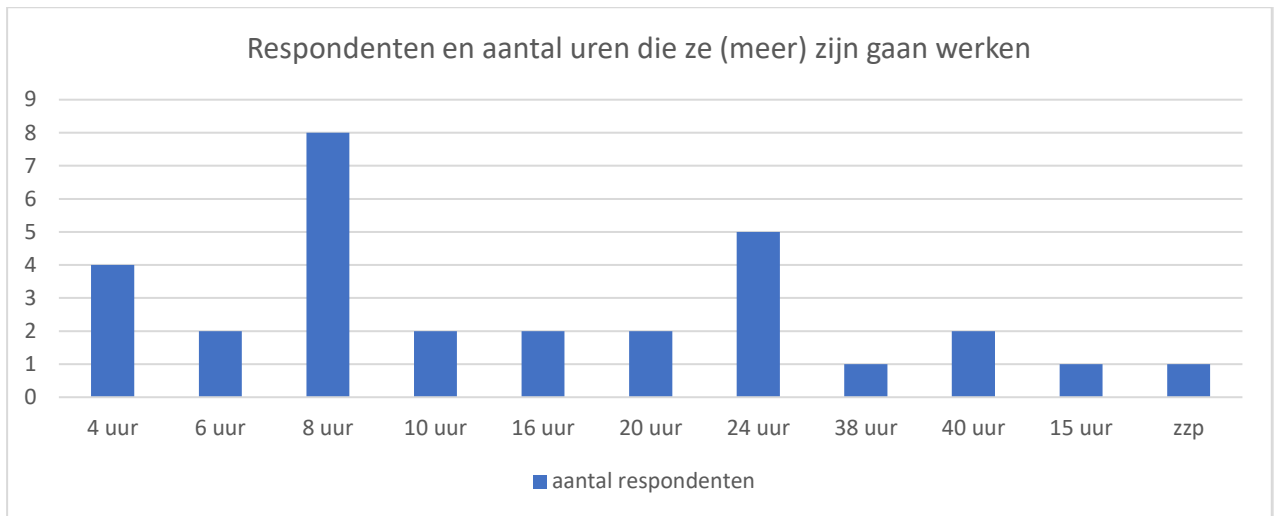
B

C

D

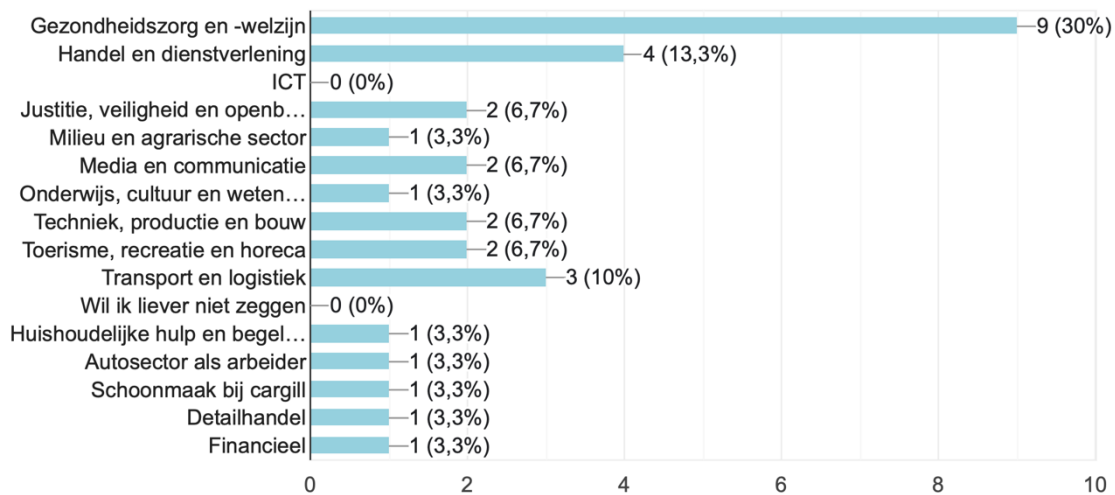
In de vragenlijst waren aan sommige keuzes opvolgende vragen gelinkt. Per onderdeel zijn de antwoorden hiervan terug te vinden. De antwoorden komen overeen met de letters onder de tabel hierboven.

Onderdeel A en D:

In welke sector bent u werkzaam?

30 antwoorden

Onderdeel B:

Wat bent u gaan studeren?

Thuis opleiding

Management

Bent u voltijd of deeltijd gaan studeren?

Deeltijd

Deeltijd

Hoeveel uur werkt u naast uw studie?

Verschillende tijden

27 uur

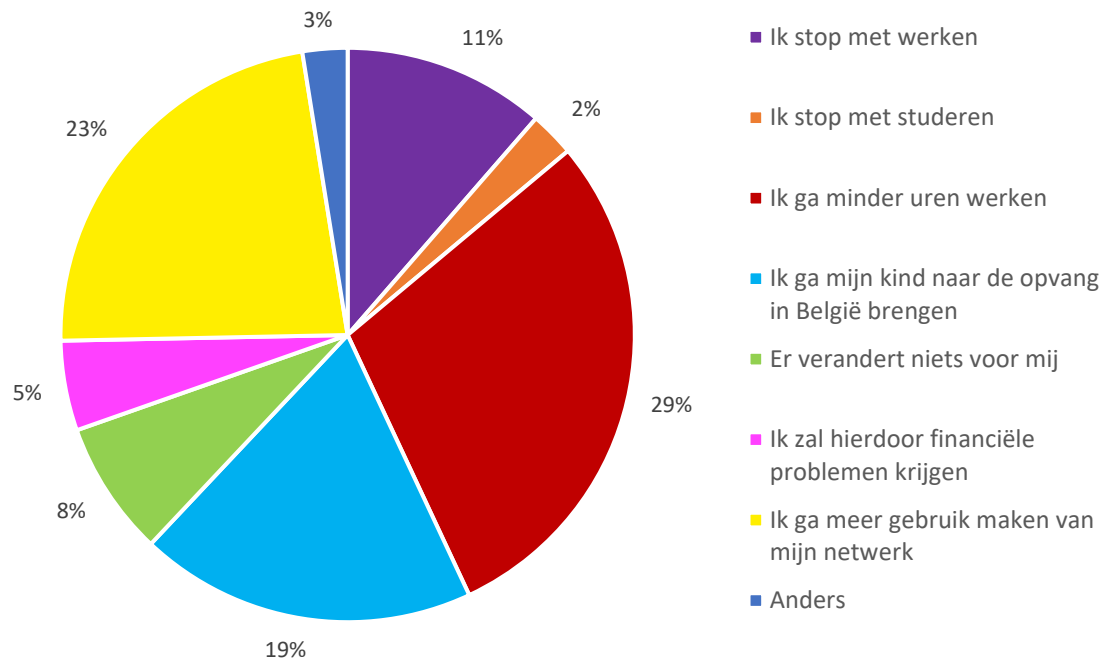
Onderdeel C:

Hoeveel uur bent u minder gaan werken?

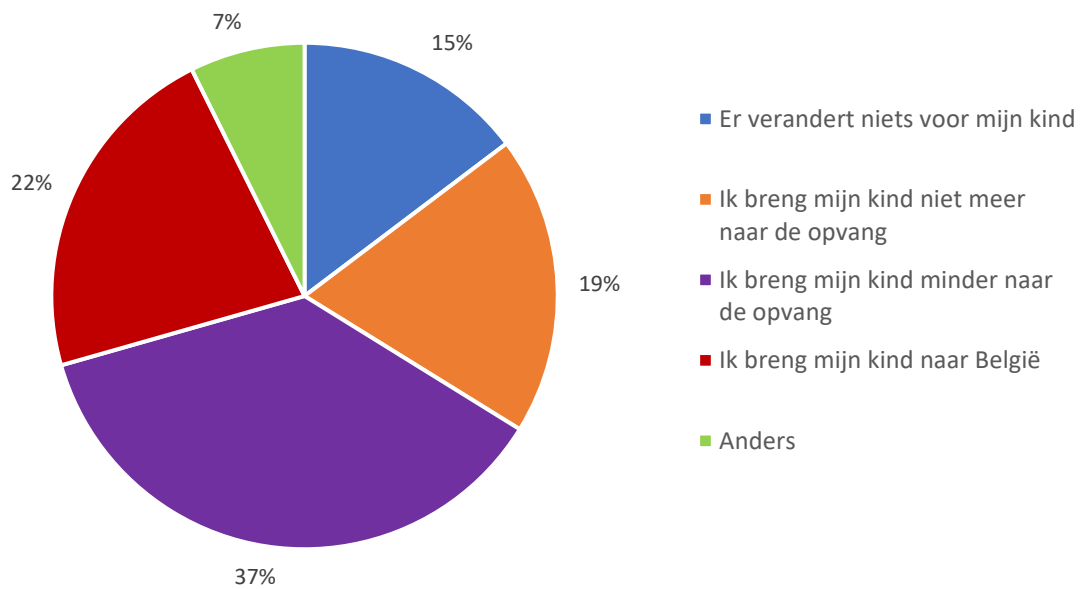
4,5

Onderdeel: Over de gratis kinderopvang

Wat betekent het voor uw kind als de gratis kinderopvang stopt?

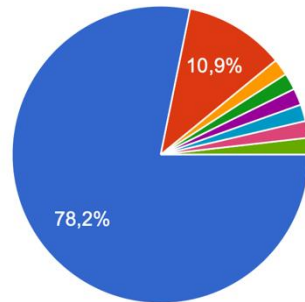
Wat betekent het voor uw kind als de gratis kinderopvang stopt?

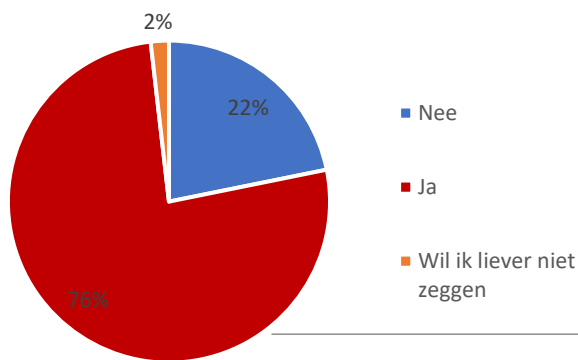
Onderdeel: Over u

Wat is uw nationaliteit?

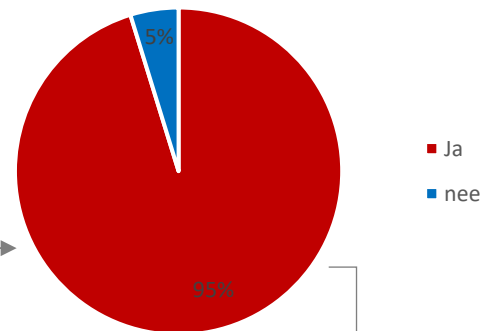
55 antwoorden

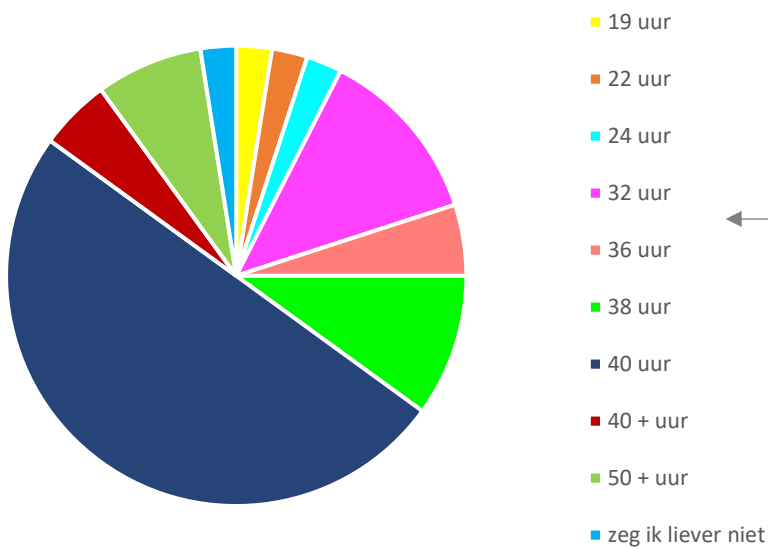
Heeft u een partner

Werkt uw partner

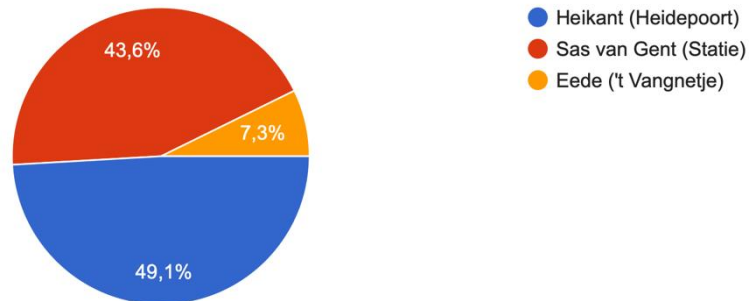
Hoeveel uren werkt uw partner

Onderdeel: Achtergrondinformatie

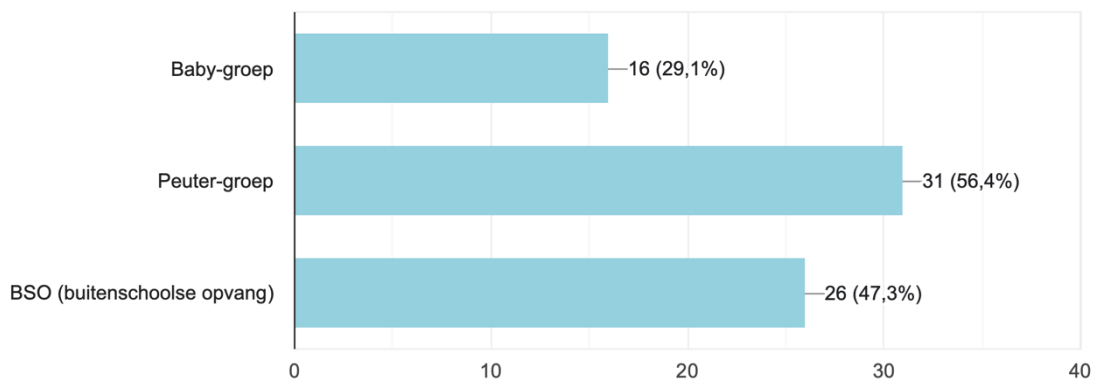
Naar welke locatie brengt u uw kind(eren)?

55 antwoorden

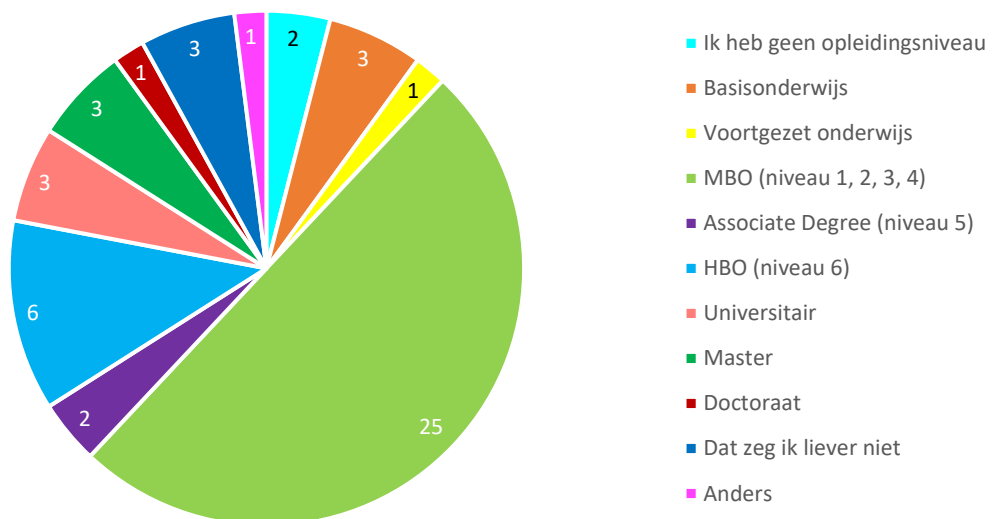

Naar groep brengt u uw kind(eren)?

55 antwoorden

Wat is het hoogste opleidingsniveau wat u heeft voltooid?

Wat is ongeveer uw jaarlijks inkomen van uw huishouden?
(Dit rekent u uit door: maandelijkse inkomen x 12)

*We willen u nogmaals benadrukken dat u vragen anoniem beantwoordt.
De informatie uit de vragenlijst wordt alleen gebruikt voor het onderzoek en is nie*

